

Jaarverslag 2018

47595

Stichting voor Protestants-Christelijk Basis-
en Orthopedagogisch Onderwijs te
Rotterdam-Zuid
Postbus 50529
3007 JA ROTTERDAM

Inhoudsopgave

A Bestuursverslag (inclusief verslag Raad van Toezicht)	2
B Jaarrekening	
B1 Balans per 31 december 2018	42
B2 Staat van baten en lasten 2018	43
B3 Kasstroomoverzicht 2018	44
B4 Grondslagen van waardering en resultaatbepaling	45
B5 Toelichting op de onderscheiden posten van de balans	50
B6 Niet uit de balans blijkende verplichtingen	58
B7 Toelichting op de onderscheiden posten van de staat van baten en lasten	59
B8 Toelichting op de onderscheiden posten van de staat van baten en lasten per sector	66
B9 Overzicht verbonden partijen	71
B10 Wet Normering bezoldiging topfunctionarissen	72
C Overige Gegevens	
C1 Bestemming van het exploitatiesaldo	74
C2 Gebeurtenissen na balansdatum	74
C3 Controleverklaring	76
D Bijlagen	
D1 Gegevens over de rechtspersoon	

Bestuursverslag 2018

**Stichting voor Protestants-Christelijk Basis- en
Orthopedagogisch Onderwijs te Rotterdam-Zuid**

**Elzendaal 15
3075 LS Rotterdam
010-4191300**

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Bestuursverslag 2018

Met trots presenteren we u het bestuursverslag en de jaarrekening van de Stichting voor Protestants-Christelijk Basis- en Orthopedagogisch Onderwijs te Rotterdam-Zuid (Stichting PCBO). Onze organisatie is verantwoordelijk voor het verzorgen van onderwijs op 26 basisscholen, 2 sbo-scholen, 1 SO/VSO-school in Rotterdam-Zuid en 1 SO/VSO-school in Rotterdam-Noord. Beide VSO-afdelingen zijn per 1 januari 2019 overgedragen naar CVO.

Bij de meeste scholen van PCBO hoort een peuterspeelzaal of werken scholen samen met een peuterspeelzaal.

Onze scholen bieden inspirerend kwaliteitsonderwijs op christelijke grondslag aan ruim 7000 leerlingen. In het jaarverslag 2018 vindt u informatie over de resultaten van al het werk dat wij in onze scholen verrichten. De informatie in dit jaarverslag wordt weergegeven in de vier hoofdthema's van onze strategische visie 'Meesterschap op Zuid':

- Kinderen centraal;
- Ouders als partners;
- Vakmanschap en meesterschap;
- De wereld om ons heen.

Onze dank gaat uit naar iedereen die zich heeft ingezet om onze ambities te realiseren: alle collega's, de raad van toezicht, de gemeenschappelijke medezeggenschapsraad, de afzonderlijke medezeggenschapsraden, ouders en samenwerkingspartners.

Mede namens mijn collega Piet Monster wens ik u veel genoegen met het lezen van deze rapportage.

Diane Middelkoop
Voorzitter College van Bestuur

Inhoudsopgave

1. Algemeen	4
2. Kinderen Centraal	5
3. Ouders als partner	8
4. Vakmanschap en meesterschap	9
5. De wereld om ons heen	16
6. Ontwikkelingen	19
7. Financieel beleid (inclusief continuïteitsparagraaf)	21
8. Jaarverslag Raad van Toezicht	37

1. Algemeen

Doelstelling

De Stichting voor Protestants-Christelijk Basis- en Orthopedagogisch Onderwijs te Rotterdam-Zuid heeft tot doel het geven van kwalitatief hoogwaardig onderwijs en het vergroten van de kansen op effectieve schoolloopbanen als ook de opvang voorafgaand aan de basisschool, dus in de voorschoolse periode, en al hetgeen met vorenstaande verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin van het woord.

De stichting tracht haar doel te verwezenlijken door in Rotterdam (en omgeving) onder meer het stichten en in stand houden van protestants-christelijke scholen voor het basisonderwijs, speciaal basisonderwijs en speciaal en voortgezet speciaal onderwijs en het stichten en in stand houden en exploiteren van een of meerdere kindercentra, waaronder begrepen kinderdagverblijven, peuteropvang en buitenschoolse opvang, alsmede andere vormen van kinderopvang en het verrichten van alle verdere handelingen, die met het vorenstaande in de ruimste zin verband houden of daartoe bevorderlijk kunnen zijn.

Onder onze stichting vallen 26 scholen basisonderwijs, 2 scholen speciaal basisonderwijs, 2 scholen speciaal en voortgezet speciaal onderwijs en 11 peuterspeelzalen.

De stichting is opgericht in 1973 en is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41126540.

Het College van Bestuur kent in 2018 de volgende samenstelling:

Voorzitter: De heer C.J. Terdu tot 30 september 2018
Voorzitter: Mevrouw D. Middelkoop vanaf 1 september 2018
Lid: De heer P. Monster

De Raad van Toezicht houdt toezicht op het beleid en handelen van het College van Bestuur en op de gang van zaken binnen de Stichting.

Ter ondersteuning van het College van Bestuur en de scholen zijn stafafdelingen ondergebracht in een eigen bestuursbureau, waaronder financiële administratie, secretariaat, personeelszaken en huisvesting.

2. Kinderen centraal

Identiteit

Op onze PCBO-scholen wordt gewerkt vanuit de uitgangspunten van Brede Identiteit; de identiteit wordt vorm gegeven door het handelen van alle betrokkenen in de school. Het Protestants-Christelijk denken is daarbij niet exclusief, er is ruimte voor andere geloofsinspiraties. Wij willen voor een ieder ruimte bieden om na te denken over en te bouwen aan geïnspireerd Christelijk onderwijs.

De scholen van PCBO Rotterdam-Zuid hebben als droom om met de kinderen en hun ouders op hun scholen op een waardige manier op reis te gaan in het leven en in deze maatschappij. In een stad en land met sterk polariserende stromingen willen onze scholen zich bij uitstek profileren op het zoeken naar *verbinding* met de ander en de Ander. Wij willen als christelijk geïnspireerd onderwijs een bijdrage leveren aan het vreedzaam samenleven van mensen met meer dan honderd levensbeschouwelijke en culturele achtergronden in Rotterdam. Wij willen dat doen door de verschillen die er tussen mensen zijn te waarderen.

Als PCBO-scholen willen we laten zien welke *hoop* er in ons leeft. We geloven in een betere wereld, deze bezieling tonen we in onze bewogenheid met ieder die in onze scholen aanwezig is. Door de verschillen die er tussen mensen en kinderen zijn niet te problematiseren, maar te leren waarderen en te erkennen, geloven we dat het leven mooier en rijker wordt.

Ons doel is dat kinderen bij het verlaten van de school voldoende handvatten hebben om met bovenstaande uitgangspunten om te gaan. Dit wordt door de scholen ingevuld o.a. door het gebruik van methoden waarbij de methode Trefwoord op bijna alle scholen wordt gebruikt.

PCBO-scholen voeren regelmatig kleine en grote acties om geld in te zamelen voor goede doelen of leerlingen zijn actief in de wijk rondom de school.

Leerlingen De Klaver – Heijplaat in documentaireserie Mensjesrechten

In de docu-serie Mensjesrechten komen ontwapenende verhalen van kinderen en tieners van over de hele wereld aan bod. Wat gebeurt er als geluk in de knel komt?

'Max, Emre, Yash, David en Hilson. Vijf vrienden uit dezelfde klas, allemaal geboren in Nederland maar ieder met totaal andere afkomst; Hollands, Turks, Surinaams, Syrisch en Chinees. Maar voor de hechte vriendengroep doen die verschillen er niet toe, hun dagelijkse omgeving is gelijk. Ze wonen op Heijplaat, een arbeiderswijkje verscholen in het immense havengebied van Rotterdam, letterlijk tussen de zeecontainers en de reusachtige schepen. Hier brengen ze al hun vrije tijd met elkaar door. Er is niet veel voor kinderen te doen en dit maakt de vriendschap extra belangrijk. Hoe is het om te leven in deze mini-maatschappij met alle verschillen in cultuur en religie en vooroordelen die er zijn? De jongens weten in ieder geval één ding zeker: zij kiezen voor vriendschap en wat hen verbindt: hun leven als echte Heijplaters, dat soms wel heel saai is...'

Leerlingen Da Costa blijven wakker voor Hartstichting

Dit jaar organiseerde de Da Costa in de Afrikaanderwijk voor de derde maal een 24 uren actie. Tijdens deze actie blijven leerlingen van groep zeven en acht een etmaal lang wakker om geld in te zamelen voor een goed doel. Dit jaar was onder meer ziekte van een IB'er aanleiding voor drie leerlingen uit groep 8 om geld op te halen voor de Hartstichting. De leerlingen volgden naast reguliere lessen een aanvullend programma. De actie leverde ruim zeshonderd euro op.

Opbrengsten

Op de scholen van PCBO worden elk schooljaar twee maal de Cito LVS-toetsen afgenomen. Behaalde scores zijn een belangrijk gegeven om de meetbare kwaliteit in beeld te brengen en richting te geven aan interventies. Met de komst van het nieuwe toezichtskader van de inspectie zijn de normen op toetsen uit het volgsysteem komen te vervallen. Om die reden is het niet mogelijk om, zoals voorgaande jaren gebruikelijk was, in een overzicht weer te geven op welk percentage van de scholen op of boven de norm van de inspectie scoort op bepaalde Cito-LVS-toetsen.

Uiteraard blijven de toetsen uit het LVS binnen PCBO een belangrijke graadmeter voor de kwaliteit. Om die reden zijn de opbrengsten van de M- en E-toetsen in 2018 onderwerp van uitgebreid gesprek geweest tijdens de managementgesprekken. Deze gesprekken hebben PCBO-breed het beeld opgeleverd dat met name de vakgebieden begrijpend lezen en rekenen/wiskunde op de scholen veel aandacht vragen.

Eindtoetsscores

In 2018 werd op acht PCBO-scholen de Centrale Eindtoets Basisonderwijs (CET) afgenomen en op achttien scholen de ICE Eindtoets Primair Onderwijs (IEP).

Doordat de toetsen verschillende scores uitdrukken, kan niet één gemiddelde eindtoetsscore voor PCBO worden berekend. In onderstaande tabellen wordt voor zowel de CET als voor de IEP aangegeven wat de gemiddeld behaalde toetsscore is voor PCBO en hoeveel scholen boven dan wel onder de ondergrens van de inspectie¹ scoorden. Acht scholen behaalden een gemiddelde score boven het landelijk gemiddelde.

2.3 a. Centrale Eindtoets Basisonderwijs (CET)

	Gemiddelde score PCBO	Aantal deelnemende Scholen CET	Aantal scholen boven ondergrens inspectie	Aantal scholen onder ondergrens inspectie
2015-2016	533.7	17	12	5
2016-2017	533.8	11	8	3
2017-2018	534.2	8	7	1

2.3 b. ICE Eindtoets Primair Onderwijs (IEP)

	Gemiddelde score PCBO	Aantal deelnemende Scholen IEP	Aantal scholen boven ondergrens inspectie	Aantal scholen onder ondergrens inspectie
2015-2016	80.4	9	9	0
2016-2017	78.7	15	12	3
2017-2018	78.6	18	13	5

2.4 Gemiddelde eindtoetsscores vergeleken met Rotterdam, G4 en Nederland

	CET 2017	CET 2018	IEP 2017	IEP 2018
PCBO	533.8	534.2	78.7	78.6
Rotterdam	533.9	534.6	Onbekend	Onbekend
G4	534.1	534.8	Onbekend	Onbekend
Nederland	535.3	535.6	78.0	81.0

Inspectieoordelen

Bij aanvang van 2018 hadden twee scholen een onvoldoende kwaliteitsoordeel van de inspectie. Op beide scholen werd een intensief verbetertraject ingezet om te werken aan kwaliteitsverbetering. In 2018 is de kwaliteit van deze scholen opnieuw door de inspectie beoordeeld:

- Eén school kreeg bij het herstelonderzoek het oordeel voldoende.
- Eén school kreeg bij het herstelonderzoek het oordeel zeer zwak. Op deze school is het verbetertraject geïntensiveerd. Hierbij werd de vliegende brigade van de PO-raad betrokken voor analyse en coaching. In 2019 zal tijdens een herstelonderzoek opnieuw de kwaliteit van deze school worden beoordeeld.

Alle overige scholen vallen onder het basistoezicht van de inspectie.

Eén school behaalde op de centrale eindtoets in 2018 voor het derde achtereenvolgende jaar een gemiddelde score onder de norm. Voor deze school is begin 2019 een kwaliteitsonderzoek aangekondigd.

¹ De ondergrens van de Inspectie verschilt per school en hangt samen met het schoolgewicht.

Leerlingtevredenheid

Op de scholen wordt een leerlingtevredenheidspeiling afgenomen. Elke twee jaar vullen de bovenbouwgroepen een gedigitaliseerde vragenlijst.

Op grond van de nieuwe eisen, geformuleerd in het nieuwe toezichtkader van de inspectie, is in 2018 naar andere vragenlijsten, Cotaan gecertificeerd, overgestapt. Door het gebruik van verschillende instrumenten is er geen stichtingsgemiddelde meer te presenteren.

Emilia van De Klaver Carnisse wint de voorleeswedstrijd Rotterdam-Zuid.

Ieder jaar organiseert De Klaver Carnisse een voorleeswedstrijd. Emilia was hiervan in november de onbetwiste winnares. Zij mocht daarom deelnemen aan de voorleeswedstrijd van Rotterdam-Zuid. Deze wedstrijd was op woensdagmiddag 14 februari in bibliotheek Feijenoord. Emilia mocht daar voorlezen met nog 11 andere kinderen. Aangemoedigd door haar moeder, zusje, een vriend, beste vriendin en de juf las ze echt heel goed voor uit het grote boek van Madelief. En weer gewoon de allerbeste!

3. Ouders als Partner

Ouderbetrokkenheid

PCBO werkt al sinds 2012 samen met het Christelijk Pedagogisch Studiecentrum (CPS) rondom het thema ouderbetrokkenheid en schoolprofilering. Door de samenwerking met het CPS en veranderd ouderbeleid op de scholen is het streven dat deze scholen het keurmerk ouderbetrokkenheid verkrijgen. Het thema heeft een vernieuwde naam: Ouderbetrokkenheid 3.0. Door deze naamsverandering wordt duidelijk gemaakt dat ouderbetrokkenheid niet zenden vanuit school is (Ouderbetrokkenheid 1.0), of alleen zenden en af en toe een boodschap van ouders ontvangen is (Ouderbetrokkenheid 2.0) maar echt samenwerken en samen met ouders denken wat goed is voor de ontwikkeling van de kinderen en wat specifiek goed is voor het individuele kind (Ouderbetrokkenheid 3.0). Op de scholen zijn regiegroepen samengesteld waarin leerkrachten en ouders samenwerken en nieuwe vormen van contacten ontwikkelen. Een veel voorkomende nieuwe vorm is dat bij de rapportbesprekingen niet alleen ouders aanwezig zijn, maar ook de kinderen. Hierdoor worden ouders en kinderen en school gezamenlijk verantwoordelijk voor de ontwikkeling van de kinderen. Deze processen zijn zeer intensief en vragen veel aanpassingen in de scholen. Tot op heden zijn op 16 scholen de keurmerken uitgereikt.

In 2016 is een beleidsondersteuner Ouderbetrokkenheid gestart. Het voornaamste doel is het versterken van de professionaliteit van medewerkers ouderbetrokkenheid door o.a. het organiseren van professionaliserings-bijeenkomsten en het begeleiden en adviseren van de medewerkers ouderbetrokkenheid. De inzet op ouderbetrokkenheid zal de komende jaren onverminderd blijven omdat aantoonbaar is dat betrokken ouders bijdragen aan de ontwikkeling van kinderen.

Moeders van De Nieuwe Haven krijgen kunstles

Bij De Nieuwe Haven in Feijenoord komen moeders nu eens niet naar het werk van hun kinderen kijken, maar komen kinderen naar het werk van hun moeder kijken!

Met behulp van onder meer kunst je positie als moeder versterken. Dat is in een notendop het doel van Moeders aan Zet. De moeders volgen een serie lessen van een kunstdocente, waarbij zij leren knutselen, werken met gereedschappen, materialen, ambachtelijke technieken. Zij leren daarmee uitdrukking geven aan zichzelf en nieuwe vaardigheden ontdekken. De moeders krijgen begeleiding op hun eigen niveau en kunnen aangeven wat ze willen leren. Er wordt gewerkt met allerlei materialen: papier- en kartonsoorten, vetkrijt, glas, hout, (spuit-)verf, glitters, stof en borduurzijde. Er blijkt zeer veel talent! De moeders staan er zelf van te kijken wat ze zoal bereiken. Het met elkaar bezig zijn werkt ontspannend en is gezellig. Wat de moeders leren kunnen ze thuis nadoen met hun kinderen. De moeders komen met plezier naar de bijeenkomsten. Vaak hebben zij moeite met Nederlands, maar dat is geen probleem.

Rondleidingen

De bijeenkomsten worden afgesloten met een eindpresentatie op school waar de eindproducten te zien zijn, met rondleidingen voor de klassen waarbij de moeders zelf vertellen over wat ze hebben gedaan en in gesprek gaan met de bezoekers. Alle klassen bezoeken de tentoonstelling en worden door de moeders zelf rondgeleid. Leuk dat het nu eens andersom is. Kinderen hebben belangstelling voor wat de moeders hebben gemaakt in plaats van moeders die naar de prestaties van hun kinderen komen kijken! Leren en waarderen van elkaar op moeder- kind niveau!

Klachtafhandeling

Er is in 2018 een klacht ingediend bij de landelijke klachtencommissie. Deze klacht is daar niet in behandeling genomen omdat de kwestie op schoolniveau is opgelost. Er zijn geen klachten op bestuursniveau ingediend.

4. Vakmanschap en meesterschap

In de strategische visie is opgenomen dat PCBO als geheel een gemeenschap vormt met alle medewerkers en extern betrokkenen met daarin oog voor de talenten en diversiteit van alle betrokkenen. Met elkaar, binnen en tussen scholen, worden ervaringen uitgewisseld, wordt kennis gedeeld en nieuwe kennis en inzichten ontwikkeld.

In 2018 is het ib-netwerk van PCBO vijf maal bijeen gekomen. Aan deze netwerkbijeenkomsten nemen alle ib'ers van de scholen deel. Tijdens de bijeenkomsten wordt informatie over relevante ontwikkelingen gedeeld. Ook worden één of meerdere inhoudelijke onderwerpen besproken en is er ruimte voor het onderling delen van vragen, ervaringen en inzichten. Tijdens twee bijeenkomsten zijn ook alle schoolmaatschappelijk werkers aangesloten en stonden gemeenschappelijke thema's centraal.

Sinds 2016 is er een professionele leergemeenschap (PLG) leerkring meer- en hoogbegaafden. De opbrengst van deze leerkring is verbeteren van het onderwijs aan deze specifieke doelgroep. Ervaringen met programma's en onderwijsinhouden worden uitgewisseld. Deze leerkring staat onder leiding van twee directeuren met een masteropleiding Meer- en hoogbegaafdheid.

In 2017 startten vier scholen met het LIST-project, een verbetertraject gericht op technisch lezen/ Inmiddels nemen vijf scholen deel aan het project. Op de scholen werd al snel resultaat bemerkt. Ook in de meetbare opbrengsten worden de effecten van de inzet van LIST zichtbaar. De resultaten op DMT en AVI-toetsen (technisch lezen) laten groei zien. In 2018 ligt de focus van de LIST-scholen naast op de uitvoer van goed technisch leesonderwijs nadrukkelijk ook op borging.

Personele ontwikkelingen

4.1 Ontwikkeling personeelsaantallen naar soort onderwijs (in FTE; peildatum 1-10)

	2016	2017	2018
Basisonderwijs	587,9	561,0	561,8
Speciaal basisonderwijs	29,7	30,4	34,3
Speciaal en Voortgezet speciaal onderwijs	97,4	96,3	94,3

Uit bovenstaande cijfers blijkt dat sinds 2017 het personeelsbestand redelijk stabiel is.

In 2018 zijn in totaal 209 medewerkers uit dienst getreden bij PCBO.

Bij 60 medewerkers had dit te maken met het vertrek van de VSO scholen.

Bij 98 medewerkers betrof dit ontslag op eigen verzoek. 15 medewerkers zijn met (keuze)pensioen gegaan, 10 medewerkers waren blijvend arbeidsongeschikt, bij 7 medewerkers liep de vervangingsbenoeming af en bij 19 medewerkers betrof het overige redenen

Van het aantal medewerkers had ruim 91% een vast dienstverband in 2018.

4.2 Ontwikkeling personeel naar geslacht (in FTE, peildatum 1-10)

	2016	2017	2018
Mannen	100	92	90
Vrouwen	607	596	600

4.3 Gemiddelde leeftijd (peildatum 1-10)

	2016	PCBO 2017	2018
Basisonderwijs	43,4	43,0	43,2
Speciaal basisonderwijs	45,0	44,7	44,9
Speciaal en Voortgezet speciaal onderwijs	44,3	42,9	43,0

4.4 Leeftijdscategorie (in aantallen, peildatum 1-10)

Leeftijdscategorie	Vrouw		Man		Totaal	
	2017	2018	2017	2018	2017	2018
15 tot 25 jaar	13	32	1	2	14	34
25 tot 35 jaar	189	194	16	17	205	211
35 tot 45 jaar	237	230	18	16	255	246
45 tot 55 jaar	156	158	20	21	176	179
55 tot 65 jaar	181	170	39	38	220	208
65+ jaar	13	7	7	5	20	12
Totaal	789	791	101	99	890	890

Het personeelsbestand is redelijk stabiel gebleven in 2018. De verdeling tussen mannen en vrouwen is nagenoeg gehandhaafd ten opzichte van 2017.

Arbeidsomstandigheden

Verzuim

Het terugbrengen en beheersen van verzuim en de hierbij behorende schadelast in het kader van het eigenrisicodragerschap blijft een essentieel onderdeel van onze bedrijfsvoering. Belangrijke indicatoren bij verzuim zijn de meldingsfrequentie en het verzuimpercentage.

De meldingsfrequentie betreft de verhouding tussen het aantal verzuimgevallen en het aantal personeelsleden.

Het ziekteverzuimpercentage is het totaal aantal ziekte dagen van de werknemers, in procenten, van het totaal aantal beschikbare werkdagen van de werknemers in 2018.

De totale verzuimpercentages en ziekmeldingsfrequentie van PCBO over 2017 en 2018 in verhouding met de meest recente landelijke cijfers:

	PCBO 2017	PCBO 2018	Landelijk 2017
Jaar	2017	2018	2017
1 ^{ste} jaar verzuim%	4.94	4.40	
2 ^{de} jaar verzuim%	0.67	0.63	
Totaal verzuim %	5.60	5.02	6.00
Ziekmeldingsfrequentie	1.13	1.14	1.00

Het totale verzuimpercentage van PCBO lag in 2017 0.40% onder het landelijke gemiddelde. In 2018 is het totale verzuimpercentage met 0.58% gedaald naar 5.02% t.o.v. 6.00% landelijk.

Het verzuimpercentage van onderwijzend personeel binnen PCBO was 5,63 % in 2017 en 4.35% in 2018. Dat percentage ligt lager dan het landelijk gemiddelde van 5.9% (2017).

Het verzuimpercentage van het onderwijs ondersteunend personeel binnen PCBO was 7.00% in 2017 en is 7,40% in 2018. Het landelijk percentage was in 2017 5.9%.

De meldingsfrequentie, in 2017, van het onderwijzend personeel was 1.23 versus 0.90 landelijk. In 2018 is de meldingsfrequentie van het onderwijzend personeel licht gestegen naar 1,26. Voor het onderwijs ondersteunend personeel was deze 1.53 versus 0.7 landelijk. In 2018 is de meldings-frequentie gestegen naar 1,63 voor het onderwijs ondersteunend personeel. Er is blijvend een aantal medewerkers met een chronische aandoening. Zij werken wanneer ze kunnen, maar zijn vanwege de aandoening(en) soms toch genoodzaakt zich af te melden voor het werk. Medewerkers hervatten soms ook erg snel waardoor zij kort daarop toch nog (even) uitvallen. Deze welwillende werkhouding is positief, maar beïnvloed de meldingsfrequentie negatief.

Verzuimaanpak:

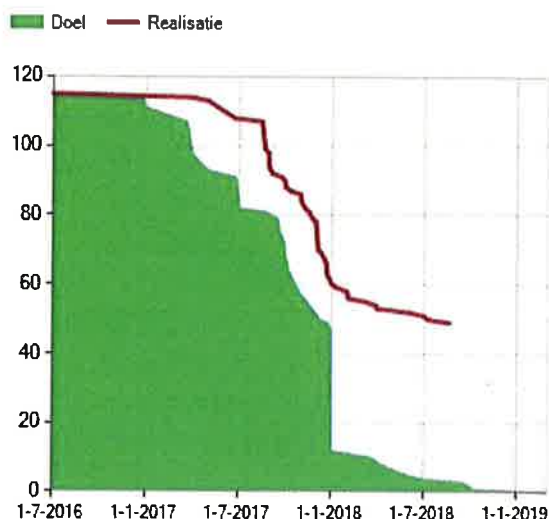
- Het streven blijft een gemiddeld verzuimpercentage van 4%, met een meldingsfrequentie van 1 of lager.
- Wij blijven in gesprek met directeurs van scholen met bovengemiddelde verzuimcijfers, waarbij het verzuim beïnvloedbaar zou kunnen zijn.
- Startende directeurs krijgen extra ondersteuning, bij de uitvoering van hun rol als casemanager, vanuit het bestuursbureau.
- Vier keer per jaar vindt een gesprek plaats tussen bedrijfsarts, arbeidsdeskundige en personeelszaken waarin lopende zaken en het verder terugdringen van het verzuim worden besproken.
- Frequent verzuim: medewerkers die tenminste driemaal hebben verzuimd in een schooljaar voeren een gesprek met hun direct leidinggevende over dit verzuim en hoe dit in de toekomst kan worden voorkomen. Bij behoefte aan advies of ondersteuning hierbij wordt de bedrijfsarts of arbeidsdeskundige ingeschakeld.
- Er is voor leidinggevend een verzuimtraining gegeven in samenwerking met Falke & Verbaan.
- Het verzuimbeleid is herschreven en geïmplementeerd.
- N.a.v. de cijfers van onderwijs ondersteunend personeel nader onderzoeken of en hoe dit verzuim te beperken/voorkomen is de toekomst.

Veiligheid

ASV's (algemene schoolverkenningen)

Tijdens de managementgesprekken is uitgebreid aandacht gevraagd aan scholen om de planning van het schoolveiligheidssysteem te volgen.

De ontwikkeling is onderstaand grafisch weergegeven

Voorts zijn de schooldirecteuren tijdens de forumbijeenkomsten geïnstrueerd over de inventarisatie van de veiligheidsbeleving van leerlingen in het kader van de Wet Sociale Veiligheid.

Incidenten

4.5 Aantal incidenten gerelateerd aan het aantal scholen

	2017		2018	
	scholen	incidenten	scholen	incidenten
Ongevallen	17	46	14	39
Pestsituaties	1	2	2	2
Bedreigingen	5	15	4	11
Diefstallen	6	7	0	0
Mishandeling	7	20	8	13

Arbobeleid

Het arbobeleid is geactualiseerd, zodat het inhoudelijk tegemoet komt aan de vernieuwde Arbowet die per 1 juli 2017 van kracht is geworden.

Kinderdagverblijven

Locaties die gebruik maken van de Risicomonitor zijn overgestapt naar de Risicomonitor 2.0. Dit is een ingrijpende wijziging naar aanleiding van de Wet Innovatie en Kwaliteit Kinderopvang die per 1 juli 2018 van kracht is geworden.

BHV

In 2018 zijn de bedrijfshulpverleners bij elkaar geweest in het kader van de verplichte bijscholing.

Personeelsvoorziening

Onderwijsgevend personeel

In 2018 werden scholen in toenemende mate geconfronteerd met vacatures. De uitstroom van personeel naar de randgemeenten neemt toe en er komen te weinig studenten van de opleiding om de vacatures te vervullen. Ook uitzendbureaus en detachingsbedrijven zijn niet in staat personeel te leveren in kwantitatieve en kwalitatieve zin. Eind 2017 is een start gemaakt met zij-instroomtrajecten in samenwerking met de gemeente Rotterdam en de opleidingen. Vanzelfsprekend bestendigen we de samenwerking met diverse opleidingsinstituten (zie verder onder het kopje Opleiden in de school) in het kader van begeleiding van stagiaires.

Directies

In 2018 hebben 15 collega's deelgenomen aan de opleiding Leidinggeven aan Schoolontwikkeling I (basisbekwaam schoolleider).

Opleiden in de school /werkplekieren

PCBO leidt met Inholland, HR en CHE studenten op tot startbekwame collega's met praktijkervaring in de grootstedelijke context. Per pabo is een aantal praktijkscholen geselecteerd waar studenten geplaatst worden. De verdeling is als volgt; Inholland werkt met 9 PCBO scholen samen (in augustus 2018 met 3 scholen uitgebreid i.v.m. het toenemende aantal studenten), de CHE met 7 scholen en Hogeschool Rotterdam met 3 scholen.

Schoolopleiders en relatiebeheerders van de pabo komen 4x per jaar in een netwerkbijeenkomst bijeen.

De afstemming tussen praktijk en opleiding vraagt van schoolopleiders, praktijkbegeleiders en de relatiebeheerders nauwgezette afstemming. Deze collega's plaatsen studenten in overleg door naar een volgende PCBO stageplaats waarmee we studenten opleiden voor onze eigen scholen.

PCBO heeft in december 2018 het keurmerk Inholland Opleidingsschool verworven wat o.a. tot gevolg heeft dat het aantal Inholland studenten op de 9 PCBO scholen is toegenomen.

4.7 Aantal studenten naar opleiding

	2016/2017		2017/2018		2018/2019	
	1 ^e semester	2 ^e semester	1 ^e semester	2 ^e semester	1 ^e semester	2 ^e semester
InHolland	22	17	39	36	41	45
Chr. Hogeschool Ede	17	14	16	16	16	16
Hogeschool Rotterdam	12	15	9	12	6	4

De in 2018 opgezette vwo route met Inholland blijkt weinig succesvol te zijn. Van de vijf gestarte studenten is er slechts één over. De student vertraagt zijn opleiding, wat betekent dat de student er langer over zal doen dan de op voorhand verwachte drie jaar.

Overige scholingsactiviteiten

In 2017-2018 heeft PCBO met de Inholland Academy een opleiding *Coaching voor onderwijsprofessionals* in company ontwikkeld en uitgevoerd. De opleiding bestaat uit drie aspecten: face te face coaching, beeldcoaching en e coaching.

Deze opleiding in november 2018 door 14 PCBO collega's succesvol afgesloten.

Bij voldoende belangstelling wordt deze opleiding in 2019 2020 wederom aangeboden.

Werving en selectie

Bij aanvang van schooljaar 2018-2019 zijn niet alle vacatures vervuld. Er hebben geen gedwongen ontslagen plaatsgevonden op grond van daling van de formatie.

4.8 Instroom leerkrachten

	2016/2017	2017/2018	2018/2019
Beginnende leerkrachten	32	21	19
Leraren in opleiding	13	14	9
Zij instromers			17
Ervaren leerkrachten			62

Starter in de steiger (sids)

Aan het begin van het schooljaar 2018-2019 bood de formatie voldoende ruimte om de afgestudeerde lio'ers een baan aan te bieden.

Zij instroom traject leraar basisonderwijs

PCBO neemt actief deel aan het werven van zij instromers. In tranche 1 en 2 zijn 17 cursisten aan het zij instroomtraject gestart. In februari 2019 start de werving voor de 3^e tranche. Deze cursisten starten, na het assessment succesvol afgesloten te hebben, in september 2019 met het traject.

4.9 Medewerkertevredenheid

Totaal per jaar, per dimensie

Gemiddelde scores per jaar

Per dimensie	2016	2017	2018	2016-2018
Ondersteuning	3,9	4,1	3,9	4,0
Autonomie	3,9	4,0	4,0	4,0
Relaties	3,9	4,0	3,9	3,9
Werk	4,2	4,2	4,1	4,2
Arbeidsvoorwaarden	3,4	3,3	3,3	3,3
Veiligheid	3,9	4,0	3,9	3,9
Totaal	3,9	3,9	3,9	3,9

De medewerkers van de scholen van PCBO zijn over het algemeen tevreden. De gemiddelde score over alle stellingen bedraagt 3,9 en is daarmee tamelijk hoog. De scores liggen relatief dicht bij elkaar met uitzondering van arbeidsvoorwaarden. Hierover zijn de medewerkers het minst tevreden (3,3). Het meest tevreden zijn de medewerkers over hun werkinhoud, de ondersteuning en autonomie. Veiligheid en relaties stemmen tot tevredenheid; de gemiddelde scores bevinden zich in de categorie tevreden (3,5-4,5).

Beleid gericht op beheersing van uitgaven na ontslag

Afvoering op grond van formatieve ontwikkelingen zal zoveel mogelijk worden voorkomen door natuurlijk verloop, overplaatsing en flexibele inzet van boventallig personeel. Gedwongen ontslagen worden in voorkomend geval op de gangbare juridische merites beoordeeld, al dan niet rechtelijk getoetst via een ontbindingsprocedure.

Zó kun je de werkdruk te lijf gaan

'Ik wil de volgende dag wel graag fris en fruitig voor de groep staan'

P.O. inactie wist in februari een van haar twee actiepunten te verzilveren. Het [werkdrukakkoord](#) zorgt dat de 'werkdrukmiljoenen' niet pas over enkele jaren maar al komend schooljaar ingezet kunnen worden. Schoolteams bepalen zelf waar ze het geld aan besteden. Dat je werkdruk ook aan kan pakken door effectief met je uren om te gaan laten drie leerkrachten van de Zalmplaatschool zien.

Lorenzo Zarkovic en Daphne Dragt zijn beide leraar van een groep zes bij de Zalmplaatschool. Denise Geervliet staat voor groep acht. Zij leggen uit dat werkdruk vooral te maken heeft met een gebrek aan tijd in relatie tot te verwezenlijken doelen: 'Je hebt een vol programma met de vakken die je moet geven en voelt daarbij druk omdat je voortdurend geconfronteerd wordt met doelen die gehaald moeten worden. Zo moeten de resultaten bijvoorbeeld wel in lijn zijn met die van vergelijkbare scholen.' Om die druk het hoofd te bieden hebben Lorenzo en zijn twee collega's scherp voor ogen wat de leerlingen aan het einde van het jaar moeten kennen en kunnen: 'Daar ligt onze focus.'

Expliciete directe instructie

Om hun lessen zo doelgericht mogelijk te maken werken ze volgens de principes van [expliciete directe instructie](#) (EDI) waarbij ze hun instructie zoveel mogelijk beperken tot het aanleren van nieuwe onderdelen. Lorenzo geeft een voorbeeld: 'Ik gaf een rekenles met voornamelijk optellen en aftrekken. Iets wat ze intussen met hun ogen dicht kunnen. Maar er zat ook een som over een staartdeling in. Dat was nieuw voor ze en daar besteed ik dus mijn instructie aan.' Een aanpak die motiverend werkt: 'De kinderen willen niet steeds hetzelfde uitgelegd krijgen maar willen telkens iets nieuws leren.' Daphne: 'Omdat je je ervan verzekert dat zeker 80% van je groep uit de voeten kan met je instructie heb je je handen vrij om de resterende 20% te bedienen én aandacht te geven aan de rest van de groep. Dat is met een instructietafel niet het geval. Dan sluit je je feitelijk van de rest van de groep af.'

Fris en fruitig

Werkdrukvermindering zit volgens de drie niet alleen in effectief en efficiënt lesgeven, maar ook in het zorgvuldig omgaan met andere taken. Zo proberen ze hun werkdag tussen vier uur en half vijf af te sluiten: 'Dat is best spannend, want soms laat je iets liggen, maar je moet je tijd bewaken om te zorgen dat je ook de volgende dag weer fris en fruitig voor de groep staat.' Belangrijk is dat er prioriteiten gesteld worden: 'Is het nodig om een schriftje direct na te kijken of kan dat in een verloren moment en moet ik bepaalde gegevens nu invoeren of kan dat op een moment waarvan ik weet dat ik even mijn handen vrij heb.'

Steekproefsgewijs

De drie denken dat er ook tijdswinst te halen is door leerlingen meer te betrekken. Zowel bij het op orde houden van het klaslokaal als tijdens het onderwijsproces: 'Als je weet dat leerlingen stof beheersen kun je je afvragen of je elk schrift minutieus moet nakijken. Je kunt bijvoorbeeld ook leerlingen zelf laten nakijken en dat steekproefsgewijs controleren of instructie door leerlingen aan elkaar te laten geven.' Toch denken ook zij dat structurele maatregelen pas echt zoden aan de dijk zetten: 'Kleinere klassen. Zeker in de onderbouw. Meer handen in de klas. Een vakleerkracht voor gymnastiek. Veel meer kant en klare materialen. En goed werkende ICT.' Het is een wensenpakket dat wat hen betreft op tafel komt als het team gaat overleggen over het werkdrukakkoord. Maar minstens zo belangrijk, vinden ze, is dat leerkrachten op de juiste wijze met hun vak bezig zijn en daardoor het vertrouwen krijgen van hun leidinggevend: 'Wij zijn professionals dus geef ons die ruimte.'

5. De wereld om ons heen

In dit jaarverslag wordt beschreven met welke organisaties contacten zijn voor de beleidsontwikkeling van PCBO. Bij inventarisatie blijkt een veelheid aan contacten met externe stakeholders te bestaan, deze beschrijving is dan ook niet compleet maar geeft wel een beeld van de diverse relaties.

Masterclass Engels en Rekenen/Wiskunde voor leerlingen Zalmpaatschool en Het Middelpunt

Hoe zorg je ervoor dat basisschoolleerlingen optimaal voorbereid aan het voortgezet onderwijs beginnen? PCBO basisscholen CBS Het Middelpunt en PCB Zalmpaat en de scholen voor Voortgezet Onderwijs Penta College en Einstein Lyceum in Hoogvliet denken er iets op gevonden te hebben. Zij sluiten het schooljaar af met een serie Masterclasses Engels en Rekenen/Wiskunde.

Adjunct-directeur Janneke Oudshoorn van de Zalmpaatschool is blij met de samenwerking tussen de twee basisscholen en scholen voor voortgezet onderwijs. Janneke verwacht dat de masterclasses een eind maken aan een hardnekkig probleem: 'Het Engels bij het voortgezet onderwijs is voor veel leerlingen te moeilijk en het rekenen te makkelijk. Om ons aanbod beter met dat van het voortgezet onderwijs af te stemmen hebben we samenwerking gezocht.'

Zes masterclasses

Het resultaat is een serie van zes masterclasses Engels en rekenen/wiskunde die verzorgd wordt door leraren van beide scholen voor voortgezet onderwijs. Vier masterclasses vinden plaats op de basisschool. Twee bij het Einstein Lyceum en het Penta College. Leerlingen die na de zomervakantie naar het Einstein Lyceum gaan en leerlingen met een havo/vwo advies, krijgen les op Het Middelpunt en het Einstein Lyceum. Leerlingen die naar het Penta College gaan en leerlingen met een VMBO advies, krijgen les op PCB Zalmpaat en het Penta College.

Superleuk

Inmiddels zijn de eerste masterclasses gegeven en lijken ze het verwachte effect te hebben. Janneke: 'De leerlingen vinden het superleuk. Ze krijgen op een heel ander niveau Engels en leren hun toekomstige leraren alvast een beetje kennen.' Aan het reken/wiskundeprogramma moet nog wat gesleuteld worden: 'Dat is nog iets te makkelijk voor onze leerlingen.'

Stakeholders PCBO

Het College van Bestuur participeert actief in de diverse overleg gremia van de gemeente Rotterdam. Deze contacten leiden tot beleidsbeïnvloeding van het stedelijk beleid en leveren informatie en inzichten op die van belang zijn voor PCBO beleidskeuzes.

Het concept Children Zone (CZ) geldt voor een deel van de PCBO scholen. De directeuren en het College van Bestuur zijn actief in het wijkoverleg over CZ en het College van Bestuur neemt deel aan de onderwijstafel en werkgroep onderwijstafel. De onderwijstafel is een platform waar PO, VO, MBO- en HBO instellingen uit Rotterdam aan deelnemen. Een stafmedewerker participeert in de werkgroep LOB (Loopbaan ontwikkeling). In deze gremia is sprake van beleidsvoorbereiding voor de scholen.

Een belangrijke groep stakeholders zijn de peuterspeelzaal aanbiedende instellingen. In het kader van het stedelijke Nul-groepen beleid heeft PCBO contact met alle peuterspeelzaal aanbiedende instellingen in Rotterdam-Zuid en worden afspraken gemaakt die voor die instellingen en voor PCBO-scholen van gezamenlijk belang zijn.

Scholen hebben met veel VO-scholen contact in verband met de plaatsing van kinderen in het voortgezet onderwijs. Op bestuurs- en schoolniveau ontstaan steeds meer intensieve contacten met de VO-school Calvijn. Het gaat daarbij om onderwerpen als hoogbegaafdheid, techniek en warme overdracht.

Het College van Bestuur heeft intensieve contacten met de hogescholen in Rotterdam; Hogeschool Rotterdam en InHolland en met de Hogeschool Ede over het plaatsen van studenten van de PABO. Deze contacten leiden tot diverse vormen van werkplek leren en tot een continue instroom van afgestudeerden in de scholen.

Het College van Bestuur neemt deel aan de overleggen op stedelijke bestuurlijk niveau: de sectorkamers Primair Onderwijs en de sectorkamer Het Jonge Kind, de stuurgroep huisvesting en het bestuur van het samenwerkingsverband Passend Onderwijs.

Onderwijs en bedrijfsleven vindt elkaar via The Next School

Stel je voor. Je ziet dat een leerling in je klas een specifiek talent heeft en wil hem of haar stimuleren om daar iets mee te doen. De vraag is hoe je dat aanpakt. Een filmpje laten zien over mogelijke beroepen of vertellen wat de beroepsmogelijkheden zijn voor iemand met zijn of haar talent? Je weet inmiddels dat dat bij veel kinderen niet werkt. Te abstract. Te ver van hun eigen werkelijkheid. De vraag is hoe je zoiets dan wel aanpakt. Het goede nieuws is dat er via The Next School een mogelijkheid is om antwoorden op jouw vraag te krijgen. Jacqueline Blaak, beleidsondersteuner bij PCBO en actief bij Broedplaats010, legt uit.

'Wij zijn via de Broedplaats010 in contact gekomen met The Next School. Zij verwerken data tot bruikbare informatie voor scholen en besteden een dag per week via stichting The Next School aan maatschappelijke doelen. Hiervoor hebben ze vorig jaar 50.000 euro subsidie gekregen. Zij hebben een opzet ontwikkeld waarbij een match gemaakt wordt tussen vragen uit het onderwijs en aanbod vanuit het

bedrijfsleven. Het doel van die match is het ontwikkelen van een lessenserie voor het gestelde doel. Om een voorbeeld te geven: twee groep acht leerlingen ontwikkelden met een, door een professioneel motion designer op maat gemaakte animatieles hun creatieve talent.

Marktaandeel

Onderstaande cijfers geven aan dat er in 2018 wederom een stijging is van het leerlingenaantal t.o.v. 2016 en 2017. Deze toename is met name in het basisonderwijs zichtbaar, de leerlingaantallen in het SBO en SO en VSO laten een kleine stijging zien.

5.1 Ontwikkelingen in leerlingenaantallen

	2016	2017	2018
Basisscholen	6402	6403	6497
Speciaal basisonderwijs	191	204	210
SO en VSO ZMLK	368	346	356
Totaal	6961	6953	7063

5.2 Ontwikkelingen in peuteraantallen Kinderopvang

	2017	2018
Capaciteit	554	535
Groepen	36	35
Bezetting	466	418
Bezettingspercentage	84%	78%

Als gevolg van de harmonisatie van de kinderopvang kiezen ouders in toenemende mate voor de kinderdagopvang of zoeken naar een voordeliger wijze van opvang. Met de gemeente Rotterdam wordt gewerkt aan een betere wijze van toeleiding van peuters naar de peuterspeelzalen waarbij ook aandacht is voor ouders die de ouderbijdrage niet kunnen betalen.

5.3 Marktaandeel PCBO-scholen per wijk (%)

Marktaandeel basisscholen PCBO per wijk	2016	2017	2018
Feyenoord Noord	15.7	14.7	14.4
Feyenoord Midden	44.8	47.2	48.2
Feyenoord Zuid	35.5	33.5	34.3
IJsselmonde Oost	30.7	31.7	33.4
IJsselmonde West	14.8	15.3	16.5
Charlois Noord	32.5	31.2	30.0
Charlois Zuid	44.0	43.8	45.7
Hoogvliet Noord	18.4	17.3	12.2
Hoogvliet Zuid	42.7	44.9	44.9
Pernis	52.4	53.0	57.6
Gemiddeld PCBO*	31.7	31.5	31.7

* het gemiddelde PCBO is berekend over de absolute leerlingenaantallen in de wijken en niet over de percentages per wijk.

In zes wijken is het marktaandeel ten opzichte van 2017 toegenomen, in een wijk hetzelfde gebleven en in drie wijken vond een daling plaats.

De conclusie is dat het absolute aantal leerlingen en het marktaandeel het laatste jaar licht gegroeid zijn. De nulgroepen verbonden aan de scholen, een duidelijke profilering van de onderwijskwaliteit en de binding die ouders ervaren met de school door de trajecten Ouderbetrokkenheid 3.0 blijven noodzakelijk om het marktaandeel te behouden en om te groeien.

De leerlingenaantallen kunnen naar gewicht gerangschikt worden.

Zie daarvoor de volgende tabel.

5.4 Leerlingen per gewicht in percentage

Schooljaar	2016	2017	2018
Percentages			
0.00	77.6%	79.2%	80.4%
0.30	9.6%	9.2%	8.6%
1.20	12.8%	11.6%	11.0%
Totaal	100%	100%	100%

Het percentage kinderen met een leerlinggewicht neemt nog steeds af. Deze ontwikkeling heeft consequenties voor de inkomsten van de school en dus direct voor de personele bezetting van de scholen. De ambulante tijd die noodzakelijk is voor een aantal taken en functies komt onder druk te staan en/of de klassen worden groter met mogelijke negatieve effecten op de onderwijskwaliteit.

Transparantie

PCBO legt verantwoording af over de kwaliteit van het onderwijs en is hierover transparant. In dit kader hebben alle scholen de Eindtoetsscores, de IEP eindtoetsscores en de CITO scores van belangrijke LVS toetsen in de schoolgidsen opgenomen. De gegevens worden binnen PCBO gebruikt als beleidsinformatie en als hulpmiddel voor verantwoording afleggen. Deze informatie wordt met de onderwijsinspectie en met de gemeente gedeeld. Bij deze stakeholders is veel waardering voor de transparantie.

Ook in dit jaarverslag worden de toetsscores op stichtingniveau gepresenteerd.

In het kader van de afspraken rondom de code Goed Bestuur en het goed invullen van "governance principes" is er een verantwoordingskader vastgelegd waarmee het College van Bestuur de Raad van Toezicht op vooraf vastgelegde momenten en inhouden informeert en verantwoordt.

6. Ontwikkelingen

Samenwerking

Het College van Bestuur werkt met de scholen aan de doelstellingen van het Rotterdams Onderwijs Beleid. Dit stedelijke beleidsplan heeft als titel "Leren Loont" en beoogt door leertijduitbreiding en mogelijkheden voor schoolontwikkeling door middel van professionalisering de ontwikkeling van de leerlingen te stimuleren. In het kader van de extra leertijd hebben PCBO-scholen er voor gekozen om in de naschoolse uren, meer creatieve en sportieve onderdelen in te kopen bij derden en in het aantal uren in het reguliere curriculum uit te breiden met meer uren voor lezen, taal en rekenen. Op alle scholen zijn Nulgroepen of vormen van Nulgroepen aanwezig waardoor de leertijd en ontwikkelingsmogelijkheden voor peuters uitgebreid wordt en een doorgaande leerlijn met de groepen een, twee en drie van de basisschool gerealiseerd kan worden. Opvallend is dat het fenomeen leertijduitbreiding als belastend wordt ervaren door de scholen. Vanaf 1 maart 2016 is in Rotterdam gestart met de harmonisatie Kinderopvang en Peuterspeelzalen. Het doel hiervan is dat iedere peuter gebruik kan maken van dezelfde goede voorbereiding op de basisschool. De gemeente Rotterdam heeft dit met scholen, kinderopvangorganisaties en peuterspeelzalen afgesproken en loopt hiermee vooruit op veranderingen die het kabinet wil doorvoeren in de kinderopvang en peuterspeelzalen. De gemeente Rotterdam wil dat alle kinderen een goede start kunnen maken op de basisschool en is daarom in samenwerking met scholen en kinderopvangorganisaties gestart met "groep nul nieuwe stijl". Alle peuters krijgen daar op dezelfde manier, in een uitdagende en stimulerende omgeving met goed opgeleide pedagogisch medewerkers, de beste voorbereiding op de basisschool. Er is aandacht voor taal- en rekenontwikkeling en spelend leren. De ontwikkeling en het leerproces van kinderen begint op deze manier niet pas als kinderen 4 jaar oud zijn.

Per 31 december 2017 is de stichting gefuseerd met de stichting Kinderopvang Rotterdam-Zuid met terugwerkende kracht tot 1 januari 2017. De peuterspeelzalen uitgaande van de Stichting Kinderopvang Rotterdam-Zuid zijn overgedragen aan de stichting. Dit is een formalisering van een feitelijke situatie van hechte samenwerking tussen peuterspeelzalen en de basisscholen. Door deze nieuwe situatie kan duurzamer gewerkt worden aan de doorgaande leerlijnen, aan scholing van medewerkers en aan de noodzakelijke oudercontacten.

Beëindiging VSO-activiteiten

Conform de intentie van 2016 zijn beide VSO-locaties overgedragen aan CVO-Accent. Deze overdracht vond notarieel per 31 december 2018 plaats. Op dat moment zijn voor PCBO de VSO activiteiten beëindigd.

Children Zone

De Children Zone (CZ) is een onderdeel van het Nationaal programma Rotterdam-Zuid (NPRZ). Het NPRZ heeft tot doel om als 20 jaar durend programma de achterstanden die specifiek voor Rotterdam-Zuid gelden voor wonen, werken en onderwijs weg te werken. De CZ is de naam voor het onderwijsdeel van het NPRZ. Voor PCBO geldt dat 12 scholen in de wijken staan waar het NPRZ voor geldt. Deze scholen werken aan leertijdverlenging van 6 uur per week.

In de CZ-wijken werken de scholen samen binnen coalities van PO en/of VO scholen en met andere partners uit de wijk. Voor de scholen zijn de wijkteams en de mogelijkheden tot ondersteuning van de gezinnen belangrijk. Scholen besteden veel aandacht aan de mogelijkheden van loopbaanoriëntatie, zodat kinderen in de basisschoolleeftijd een goede oriëntatie krijgen op een breed scala van beroepen en opleidingen. Het programma is zeer ambitieus. Gezien de achterstand "Op Zuid" is de ambitie zeer noodzakelijk.

Beleidskeuzes

In 2018 is de beleidskeuze om opbrengstgericht en data gestuurd te werken onveranderd gebleven. Van alle scholen zijn de schooljaarverslagen besproken en zijn de doelstellingsgesprekken tussen schooldirecties en College van Bestuur voorbereid en uitgevoerd.

Deze doelstellingsgesprekken zijn belangrijke halfjaarlijkse gesprekken geworden, die geheel in het teken staan van opbrengstgericht werken op school- en bestuursniveau.

In de maand voor de zomervakantie zijn met alle scholen de schooljaarverslagen besproken. In dit jaarverslag zijn de opbrengstgegevens en de brede beleidsevaluaties van de school specifieke thema's en doelen opgenomen.

Integraal Kind Centrum

Ultimo 2018 heeft PCBO drie IKC's: De Zalmplaatschool, De Nieuwe Haven en De Hoeksteen.

Directievacatures

In 2018 is op één school een directeur benoemd.

Hoewel er in 2018 geen verdere vacatures zijn ontstaan, behoeft de invulling van directie vacatures zorg en aandacht. De gevraagde competenties zijn complex. Het voortdurend scouten van talentvolle potentiële directieleden en het aanbieden van management ontwikkel trajecten blijft noodzakelijk om in de komende vacatures te kunnen blijven voorzien.

En weer levert de Da Costa een mini-minister van Financiën

Hoe ze het flikken bij de Da Costaschool is vooralsnog een goed bewaard geheim, maar net als vorig jaar is de mini-minister van Financiën afkomstig van de school in de Afrikaanderwijk. Dit jaar viel de eer te beurt aan Navajo Esajas (12). Hij ontving de eretitel tijdens het Nationaal Geldexamen uit handen van voormalig minister van Financiën, Jeroen Dijsselbloem.

Het Nationaal Geldexamen vindt plaats tijdens de Week van het Geld. De Week van het Geld is een jaarlijks initiatief van het platform Wijzer in Geldzaken. Het leert kinderen uit groep zeven en acht bewust met geld om te gaan en bereidt ze voor op de stap naar het voortgezet onderwijs.

Tijdens het examen moeten leerlingen antwoord geven op de vraag waar zij als minister van Financiën geld aan zouden uitgeven?". Navajo wist de jury te overtuigen door onder andere geld te reserveren voor cursussen voor werklozen, zodat ze weer werk kunnen vinden en er meer belastinggeld binnenkomt. Ook zou hij geld uitgeven aan kunst en cultuur: 'Kinderen kunnen dan gratis musea en monumenten bezoeken om meer te weten te komen over de geschiedenis van Nederland.'

7. Financieel beleid

Structuur

De effectiviteit van het financieel management van de organisatie hangt af van de wijze waarop de organisatie is ingericht. De taakstructuur, de verdeling van taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden tussen bestuur, schooldirectie en schoolteam zijn vastgelegd in het Managementstatuut en het Treasurystatuut. Uitgangspunt binnen de stichting is dat taken en verantwoordelijkheden zo laag mogelijk in de organisatie liggen. Met zo laag mogelijk wordt het niveau bedoeld waarop deskundigheid aanwezig is en de verantwoordelijkheid kan worden gedragen. Onderdelen waar de school zelf geen invloed op kan uitoefenen, worden op organisatieniveau geregeld. Daar waar dat wel kan, vindt mandatering naar schoolniveau plaats. De jaarrekening wordt gebruikt om verantwoording af te leggen. Tussentijds worden rapportages gebruikt om het exploitatieresultaat te volgen en het beleid bij te stellen.

Lumpsumfinanciering

De budgetten worden per school berekend. De ontvangen subsidies worden over de verschillende beleidsterreinen verdeeld op basis van de berekeningsgrondslagen waarna budgethouders op basis van hun plannen reallocaties kunnen voorleggen aan het College van Bestuur.

Budgetteren

De bekostiging voor de leerling-afhankelijke programma's van eisen en de personele bekostiging worden in formatie- en exploitatieoverzichten verder uitgewerkt en de daarin genoemde budgetten zijn voor de school taakstellend op de middellange termijn. Hierdoor wordt het mogelijk om budgetten over meerdere jaren te verdelen.

Algemene uitgangspunten

Over het algemeen is het uitgangspunt voor het financieel beleid dat de rijksvergoeding toereikend moet zijn. Daarbij denken we wel op lange termijn. Het bestuur kiest voor een effectieve en efficiënte besteding van de middelen op basis van de ontvangen en eventueel nog te ontvangen bekostiging. Nu de arbeidsmarkt een pro actieve houding vraagt en de financiële positie publieke aandacht vraagt is er de mogelijkheid om in een zeker jaar een negatief resultaat toe te staan.

Voor fluctuaties in de personele uitgaven worden reserves aangehouden.

Op basis van de keuze voor deze vorm van financieel beleid worden de jaarlijkse vergoedingen van het rijk voor de volgende zaken aangewend:

- ter bestrijding van de jaarlijkse exploitatiekosten van de scholen in personele en materiële zin;
- toevoeging van een deel van de vergoeding aan voorzieningen of aan de reserve ter dekking van een mogelijke meerjarenbegroting.

Meerjarige onderhoudsplanning – binnen- en buitenonderhoud

Voor het groot onderhoud aan de binnenkant van de schoolgebouwen is op basis van de meerjarige onderhoudsplanning vanaf 2010 een voorziening getroffen om fluctuaties in de resultaten te voorkomen. Vanaf 2015 is ook het buitenonderhoud aan deze voorziening toegevoegd als gevolg van de doordecentralisering. Op basis van de aanwezige plannen is er in 2018 een bedrag van € 1.880.000 gedoteerd aan de voorziening. In de loop van 2018 is door FD-advies een actualisatie opgesteld van de meerjarenonderhoudsplanning voor zowel het binnen- als het buitenonderhoud. Op grond van deze actualisatie zal de dotatie vanaf 2019 worden aangepast.

Op basis van gewijzigde regelgeving omtrent de opbouw van de voorziening onderhoud hebben we in 2018 een extra dotatie gedaan ten bedrage van € 1.190.000. Hierbij is rekening gehouden met een opbouw per gebouw, maar nog niet per onderhoudscomponent.

Er wordt een methodiek gehanteerd waarbij de kosten over het gehele onderhoudsplan van alle onderwijspannen worden bepaald en deze vervolgens worden gedeeld door de looptijd van het onderhoudsplan. De Richtlijnen voor de jaarverslaggeving gaan uit van het gelijkmatig opbouwen van de voorziening groot onderhoud per gebouw én per onderhoudscomponent tussen de momenten van het uitvoeren van het groot onderhoud (onderhoudscyclus), gedurende de gestelde levensduur van het pand. Er zal een landelijk onderzoek worden uitgevoerd naar een verwerkingswijze die rekening houdt met de onderwijssector-specifieke aspecten. Deze nieuwe verwerkingswijze wordt naar verwachting vanaf 2020 verplicht.

In 2018 is in de lijn van voorgaande jaren verder gegaan aan een begroting die inzicht geeft in de belangrijkste bekostigingsbestanddelen. Ook is er een meerjarenbegroting opgesteld en door de Raad van Toezicht goedgekeurd.

Financiële uitgangspunten

In september 2016 heeft de inspectie van het Onderwijs nieuwe risico-indicatoren (kengetallen) geformuleerd voor het tijdig detecteren van financiële risico's bij besturen en instellingen. Deze kengetallen zijn geen normen waaraan een schoolbestuur moet voldoen, maar kennen een signaleringswaarde. Deze waarden vervangen de signaleringswaarden in de beleidsregel financieel toezicht po en vo, welke waren opgesteld naar aanleiding van het rapport van de commissie Don uit november 2009.

Solvabiliteit

De organisatie dient voldoende eigen vermogen te bezitten om risico's of negatieve exploitatieresultaten op te vangen. De signaleringswaarde kent alleen een ondergrens van 30 procent.

Liquiditeit

Om aan de verplichtingen op korte termijn te kunnen voldoen wordt er gewerkt met de current ratio. De ondergrens voor dit kengetal is bepaald op 0,75, waarbij als opmerking wordt geplaatst dat een schoolbestuur wordt geadviseerd extra op de liquiditeit te letten wanneer de waarde onder de 1,0 zakt.

Huisvestingsratio

Deze ratio geeft de huisvestingslasten (met inbegrip van afschrijvingen op gebouwen en terreinen) weer als aandeel van de totale lasten. De signaleringswaarde kent een bovengrens van 10 procent.

Weerstandsvermogen

Hiermee wordt de noodzakelijke omvang van reserves gerelateerd aan de omvang van de instelling (de hoogte van de totale baten). De signaalgrens is een minimum van 5%. Besturen komen in de gevarenzone bij een waarde onder de 10%.

Rentabiliteit

Geeft het positieve of negatieve resultaat aan van de bedrijfsvoering. Positief is als de baten hoger zijn dan de lasten. De rentabiliteit wordt uitgedrukt in een percentage van alle baten (inclusief financiële baten).

De detectiecriteria voor de Inspectie van het Onderwijs in het kader van het continuïteitstoezicht zijn:

1. Drie jaar opeenvolgend een negatieve rentabiliteit of
2. Twee jaar opeenvolgend een rentabiliteit van minder dan -5% of
3. In enig jaar een rentabiliteit van -10%.

Een korte beschouwing levert de volgende bevindingen op:

7.1 Financiële kengetallen 2018 versus 2017

Kengetal	2018	2017	Signaalgrens
Solvabiliteit 2	84	86	30
Solvabiliteit 2 excl. privaat vermogen	80	82	30
Liquiditeit (current ratio)	4.46	5.14	0.75
Liquiditeit excl. privaat vermogen	3.23	3.60	0.75
Rentabiliteit (%)	0.65% *	4.98%	-10%
Huisvestingsratio (%)	9.30%	8.28%	10%
Weerstandsvermogen (%)	53.40%	55.67%	5%

* = rentabiliteit incl. buitengewone lasten als gevolg van overdracht VSO-afdelingen (excl. de buitengewone lasten is de rentabiliteit 3.31%)

Solvabiliteit 2= (Eigen vermogen + Voorzieningen) / Totaal passiva

Liquiditeit (current ratio)= Vlottende activa / Kortlopende schulden

Rentabiliteit= (Resultaat / Totale baten + Rentebaten) * 100%

Huisvestingsratio= (Huisvestingslasten + afschrijving gebouwen) / Totaal lasten

Weerstandsvermogen= Eigen Vermogen / Totale baten + Rentebaten

Alle kengetallen vallen ruimschoots binnen de door de inspectie aangegeven waarden.

De solvabiliteit is iets gedaald omdat de schulden in verhouding harder zijn toegenomen dan het eigen vermogen.

De rentabiliteit in 2018, exclusief de buitengewone lasten, is lager dan in 2017, zowel de baten als de lasten zijn toegenomen. Door het late tijdstip waarop de bijgestelde bekostiging door het Rijk bekend wordt gemaakt en het planmatig werken door de scholen, is het lastig om deze niet voorziene extra middelen voor het einde van het kalenderjaar in te zetten, mede gezien het lerarentekort. De stijging van de lasten wordt deels veroorzaakt door de extra dotatie aan de voorziening onderhoud.

De liquiditeitsratio is in 2018 gedaald door de toename van de schulden. De stijging van de schulden is het gevolg van de overdracht van de VSO-afdelingen naar CVO.

De huisvestingsratio valt binnen de genoemde grens en ligt door de extra dotatie aan de voorziening hoger in vergelijking met andere PO-besturen zoals gepubliceerd in het inspectierapport "De financiële staat van het onderwijs 2017".

Het weerstandsvermogen ligt ruim boven de gestelde ondergrens.

Financiële ruimte

Een belangrijk onderdeel van het financieel beleid is dat het geld dat is bestemd voor het onderwijs optimaal moet worden ingezet, hierbij rekening houdend met het feit dat er middelen moeten worden aangehouden voor de continuïteit van de bedrijfsvoering. Zo moeten de crediteuren tijdig worden betaald en moeten er investeringen worden gepleegd. Niet al het kapitaal staat in liquide vorm op de bank. Een deel is geïnvesteerd in materialen zoals meubilair en digiborden.

Om onze financiële positie nader te duiden zijn een drietal benaderingswijzen gebruikelijk. Dit is verwerkt in een nadere onderbouwing van onze financiële ruimte die in de bijlage 1 is terug te vinden.:

Bepaling financiële ruimte conform de methode van de Onderwijsinspectie (2011):

De conclusie is dat de financiële ruimte over het afgelopen jaar bijna € 5 miljoen bedraagt conform de methode van de Inspectie en de komende jaren langzaam afneemt uitgaande van het streven dat de scholen de beschikbare middelen inzetten voor personeel. Deze financiële ruimte zal via de personele reserves aangewend worden ter ondersteuning van scholen in hun kwaliteitsontwikkeling en voor extra maatregelen op het gebied van het personeelsbeleid, m.n. proactief reageren op de arbeidsmarkt.

Financiële ruimte conform de methode van PwC (2008):

Volgens de berekeningsmethode van PwC valt onze financiële buffer binnen de bandbreedte.

Bepaling van het weerstandsvermogen:

Het weerstandsvermogen exclusief privaat vermogen ligt net onder de bovengrens van 40%.

Kapitaal versus financiële ruimte

Het kapitaal dat we aanhouden is er om aan drie behoeften te voldoen. Ten eerste de behoefte aan investeringen in vaste activa, zoals computers en meubilair (financieringsliquiditeit). Ten tweede om te zorgen dat we onze rekeningen vlot kunnen betalen (transactieliquiditeit) en tenslotte ter dekking van financiële tegenvallers (bufferliquiditeit). Te denken valt aan: fluctuaties in leerlingaantallen, financiële gevolgen van arbeidsconflicten, consequenties van de Wet werk en zekerheid (WWZ), instabiliteit in bekostiging, onvolledige indexatie van de bekostiging en restrisico's.

Het risico is groot dat de baten in de toekomst zullen afwijken door de wijzigende regelgeving.

Vanuit onze financiële ruimte plegen we extra investeringen in de kwaliteit van het onderwijs en in onze medewerkers.

De PO-Raad geeft in hun toetsingskader Verantwoording van Financiën nog een aantal andere kengetallen zoals hieronder vermeld.

<i>Exploitatiekengetallen</i>	<i>benchmark</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>	<i>2021</i>
rijksbijdragen / totale baten	93.3%	83.4%	84.0%	82.7%	83.0%	83.0%
overige overheidsbijdragen / totale baten	2.9%	14.0%	13.6%	14.5%	14.6%	14.6%
overige baten/ totale baten	3.7%	2.7%	2.4%	2.7%	2.4%	2.4%
personele lasten/totale baten (max. 90%)	80.4%	78.3%	78.6%	83.7%	83.4%	83.4%
totale baten/ rijksbijdragen	107.2%	119.9%	119.0%	120.9%	120.5%	120.5%
totale lasten/ rijksbijdragen	106.1%	114.4%	115.5%	123.1%	122.6%	122.8%
personele lasten/ rijksbijdragen (max. 95%)	86.2%	93.9%	93.6%	101.1%	100.5%	100.5%
materiële lasten/ rijksbijdragen	19.9%	20.6%	21.8%	22.0%	22.1%	22.3%
huisvestingsratio (max. 10%)	7.5%	8.3%	9.6%	8.5%	8.6%	8.6%

Genoemde benchmark is de landelijke benchmark op basis van de jaarcijfers van 2017. Voor de berekening is bij de totale baten en lasten uitgegaan van de bedragen exclusief de financiële baten en lasten en de buitengewone lasten i.v.m. de overdracht van de VSO-afdelingen.

De meeste kengetallen wijken duidelijk af van de landelijke benchmark. Hiervoor is een algemene oorzaak te benoemen, namelijk wij ontvangen in verhouding aanmerkelijk meer gemeentelijke subsidies, zoals leertijduitbreiding, schakelklassen en VVE, welke voornamelijk personeel worden ingezet.

Verdere financiële analyse

Balans

De mutaties in de materiële vaste activa bestaan uit investeringen, desinvesteringen en afschrijvingen.

De investeringen in 2018 bestaan voor

- ca. € 671.000 uit ICT, waaronder digitale schoolborden en laptops,
- verder is er voor ca. € 185.000 in meubilair geïnvesteerd,
- voor ca. € 340.000 in onderwijsleermethoden en
- voor ca. € 38.000 in vervoersmiddelen.

Daarentegen is ook gedesinvesteerd voor een oorspronkelijk aanschafwaarde ad € 251.000 op ICT-middelen, € 25.000 aan meubilair, € 539.000 aan onderwijsleermethoden en € 44.000 aan vervoersmiddelen. De boekwaarde van de desinvesteringen bedroeg ca. € 38.400.

-Financiële activa

In 2018 is de perpetuele obligatielening uit de private obligatieportefeuille afgelost. De private effecten bestaan uit per jaareinde uit een duurzaam fondsenmandaat. De gelden welke vrijgekomen zijn door de aflossing van obligaties uit de publieke portefeuille zijn herbelegd ondanks het lage effectief rendement, omdat de rentes op de spaarrekeningen richting 0% gingen. Daarnaast is een deel van de liquide middelen belegd vanwege de aanhoudende lage rente op de spaarrekeningen.

-Vorderingen

De vorderingen bestaan uit vorderingen op het Rijk en de gemeente in verband met het betaalritme, rente, huren en voorgesloten kosten.

Het totale saldo van de vorderingen is met ca. € 300.000 gedaald ten opzichte van 2017. De afname van de debiteuren betreft voornamelijk gemeentelijke subsidies welke in 2017 niet tijdig van de gemeente waren ontvangen en een lagere vordering inzake salariskosten in het kader van de VVE op Peuter en Co. De vordering op OC&W is toegenomen doordat de terugbetaling inzake de gewichtencontroles inmiddels heeft plaatsgevonden.

-Liquide middelen

De liquide middelen zijn in 2018 per saldo met bijna € 3.400.000 toegenomen. Voor de verklaring hiervan wordt verwezen naar het kasstroomoverzicht.

-Eigen vermogen

Het eigen vermogen is per saldo met € 386.280 toegenomen. Via de resultaat verdeling is ca. € 1.962.000 toegevoegd, maar het eigen vermogen neemt af met € 1.576.000 door de overdracht van de reserves van de

VSO-afdelingen aan CVO. De grootste fluctuaties betreffen de reserves personeel en huisvesting. De stijging van de personele reserves ad € 1.786.000 is o.a. het gevolg van de toename van de bovenschoolse reserve doordat gelden van de vervangingspot niet zijn ingezet (ca. € 347.000) bij gebrek aan vervangers, de middelen voor personeel en arbeidsmarktbeleid zijn niet volledig ingezet (ca. € 286.000), de toename van de lumpsumreserves van de scholen (ca. € 841.000), de toename van de reserve prestatiebox (ca. € 151.000), subsidie t.b.v. zij-instroom welke gedeeltelijk is ingezet (ca. € 93.000). De lumpsumreserves zijn toegenomen door o.a. de prijsbijstellingen van de bekostiging, werkdrukmiddelen en maatwerkbudgetten. De reserve huisvestingsbeleid is gedaald door de hogere dotatie aan de onderhoudsvoorziening, zonder de extra dotatie zou er sprake zijn geweest van een stijging door de hogere huuropbrengsten.

-Voorzieningen

De voorzieningen betreffen een voorziening voor jubilea, onderhoud, eigendomsgebouwen, schoolpleinen en vanaf 2017 nieuw gevormde voorzieningen voor transitievergoedingen en langdurige arbeidsongeschiktheid.

- In de voorziening voor meerjarig onderhoud van de schoolpanden zijn het binnen- en het buitenonderhoud opgenomen. De dotatie vindt plaats op basis van de in 2015 geactualiseerde planning. Dotaties voor 2019 en verder worden gebaseerd op de in 2018 geactualiseerde meerjarenonderhoudsplanning. Op basis van gewijzigde regelgeving omtrent de opbouw van de voorziening onderhoud is in 2018 een extra dotatie gedaan. Hierbij is rekening gehouden met een opbouw per gebouw, maar nog niet per onderhoudscomponent. De dotatie wordt gevoed vanuit de jaarlijkse inkomsten voor meerjarig binnen- en buitenonderhoud vanuit het Rijk en de gemeente. De kosten voor groot onderhoud worden ten laste van de voorziening gebracht.
- De voorziening transitievergoedingen is gevormd ten behoeve van transitievergoedingen die zijn uitbetaald bij ontslag van arbeidsongeschikte werknemers. De regeling compensatie transitievergoeding is in februari 2019 gepubliceerd en gaat per 1 april 2020 in voor de periode vanaf 1 juli 2015, daarom is in de balans een vordering opgenomen. Aangezien de vordering onzeker is, is een voorziening getroffen. Als UWV de aanvragen afwijst of gedeeltelijk goedkeurt, zal de vordering moeten worden afgeboekt.
- De voorziening langdurige arbeidsongeschiktheid betreft kosten in verband met het verwachte vertrek van medewerkers in het kader van arbeidsongeschiktheid.

-Schulden

De schulden bevatten diverse posten zoals de handelscrediteuren, te betalen loonbelasting en een reservering voor vakantiegeld.

Onder de overige kortlopende schulden is het bedrag (€ 1.6 mln) opgenomen dat moet worden betaald aan CVO in verband met de overdracht van de VSO-afdelingen. Deze schuld is de oorzaak van de toename van het saldo in vergelijking met vorig jaar.

-Staat van baten en lasten

Voor de cijfers verwijzen wij u naar de staat van baten en lasten in het jaarrekeninggedeelte.

Begrotingsanalyse

-Verschillen ten opzichte van de begroting

In de Rijksbijdragen zijn subsidies opgenomen voor diverse onderwerpen, zoals personele lumpsumvergoeding, materiele instandhouding, impuls gelden, de prestatiebox en groeibekostiging. De prijsbijstelling in de bekostigingsbedragen zorgen voor fors hogere inkomsten.

Door het opgaan van de stichting Kinderopvang in de stichting PCBO is nu ook het deel van de VVE-subsidie dat voorheen werd doorbetaald aan de stichting kinderopvang opgenomen in de baten. Hier was in de begroting nog geen rekening mee gehouden waardoor de post overige overheidsbijdragen afwijkt.

Het verschil in de overige baten heeft o.a. betrekking op hogere inkomsten voor wijkmaatwerkbudgetten en leerling maatwerkbudgetten van het samenwerkingsverband PPO.

De personele lasten zijn hoger dan verwacht, de stijging als gevolg van de salarisverhoging wordt deels gecompenseerd door lagere salariskosten voor vervanging. De overige personele lasten zijn hoger door de toename van inhuur van extern personeel.

De huisvestingslasten liggen in lijn met de begroting.

De overschrijding op inventaris, apparatuur en leermiddelen wordt grotendeels veroorzaakt door hogere uitgaven i.v.m. maatwerkbudgetten en ondersteunend dekkend netwerk.

De overige lasten bestaan voornamelijk uit kosten met betrekking tot de materiële inzet van de gemeentelijke subsidies. De materiële inzet is fors toegenomen ten opzichte van voorgaande jaren, deels ingegeven door de krapte op de arbeidsmarkt. Verder zijn de buitengewone lasten in verband met de overdracht van de VSO-afdelingen naar CVO opgenomen onder deze post.

De financiële baten en lasten wijken af van de begroting omdat de rente inkomsten voorzichtig waren begroot gezien de tendens van dalende rente. In de begroting wordt verder geen rekening gehouden met koersverschillen in het kader van (ver)koop van obligaties.

-Verschillen ten opzichte van vorig jaar

De personele lumpsumvergoeding is toegenomen door de gewijzigde bekostigingsbedragen. De ontvangen gelden in het kader van de prestatiebox zijn toegenomen door een stijging van het bedrag per leerling, deze staan onder de overige rijksbijdragen vermeld. Daarnaast is bekostiging ontvangen in verband met de inzet van zij-instromers.

De overige overheidsbijdragen en subsidies zijn gestegen door de toegenomen subsidie voor Leren Loont.

De personele lasten zijn toegenomen als gevolg van de salarisverhogingen conform cao en extra inhuur van extern personeel. Binnen de personeelskosten zijn de sociale lasten verhoudingsgewijs licht gestegen t.o.v. 2017. De sociale lasten zijn inclusief de premies voor het vervangingsfonds en het participatiefonds.

Binnen de huisvestingslasten wordt de stijging veroorzaakt door de extra dotatie aan de voorziening onderhoud.

Binnen de overige lasten vallen o.a. de buitengewone lasten als gevolg van de overdracht van de VSO-afdelingen. Deze post zorgt voor een forse toename.

We hebben koersverlies geleden door de aankoop van obligaties boven de nominale waarde.

Het positief resultaat 2018 zal planmatig worden ingezet om de ambities die PCBO en scholen hebben vorm en inhoud te geven. Het College van Bestuur heeft afgelopen maanden een inventarisatieronde gedaan op de scholen en zal op grond hiervan keuzes maken over de richting van de investeringen. In december 2018 is een jaarplan opgesteld. Daarnaast zijn er een aantal ontwikkelingen die mogelijk ook investeringen vragen, te denken valt aan verdere professionalisering van directies, professionalisering en ontwikkeling van het stafbureau, de eisen die de AVG stelt aan scholen en het kantoor, ontwikkelingen door Passend Onderwijs en ondersteuning van scholen met kwaliteitsrisico's.

Huisvesting

Nieuwbouw

De nieuwbouw voor Het Open Venster heeft in 2018 wederom vertraging opgelopen. De gemeente heeft begin 2018 een herstart gemaakt in het bouwproces. De streefdatum voor de oplevering is verschoven naar eind 2022. Omdat de gemeente Rotterdam bouwheer is, leidt de bouw niet tot een direct financieel risico.

Het ontwerp voor de nieuwbouw van De Sleutel is begin 2018 goedgekeurd. De sloop van het Avicennacollege is in 2018 ter hand genomen en is begin 2019 afgerond. De bouwheer voor dit project is Woonstad. In week 21-2019 zal de eerste paal worden geslagen.

Voor de renovatie van de Pniëlschool is de businesscase goedgekeurd. In 2019 zal een definitief ontwerp worden gemaakt. De start van de bouw staat gepland in de zomer 2020.

De herinrichting van het schoolplein van Het Waterschip is in 2018 afgerond. Begin 2019 zullen zonnepanelen worden geplaatst.

Voor de Da Costaschool is in 2018 met de gemeente overeengekomen dat voor deze school nieuwbouw zal worden gerealiseerd. De uitvoering van deze afspraak is afhankelijk van de verhuizing van een school van een ander bestuur. De uitwerking van de businesscase start in 2019.

Binnen de gemeente Rotterdam is de keuze gemaakt om de komende jaren 50 schoolgebouwen te vernieuwen of te renoveren. Op deze lijst staan ook de Margrietschool, de Elout van Soeterwoudeschool en de Bogermanschool als nieuwbouw of renovatieprojecten opgenomen.

De splitsing van de Doorstroom is wederom uitgesteld. In oktober 2017 is een onderzoek uitgevoerd in gezamenlijke opdracht van PCBO en de gemeente naar de consequenties van de splitsing van het pand. Hierbij is een kostenraming opgesteld. Ook in 2018 hebben we nog geen definitief akkoord van de gemeente ontvangen, waardoor de uitvoering nog niet is gestart.

Meerjarig onderhoud buitenzijde van de gebouwen

Vanaf 2015 is voor binnen- en buitenonderhoud één gezamenlijke voorziening getroffen. De dotatie is bepaald aan de hand van het in 2014 geactualiseerde meerjarig onderhoudsplan voor het binnenonderhoud en het door FD-advies opgestelde onderhoudsplan voor buitenonderhoud.

In 2018 is het meerjarenonderhoudsplan door FD-advies geactualiseerd.

Door wijziging in de regelgeving omtrent de opbouw van de voorziening onderhoud hebben we een extra dotatie gedaan van € 1.190.000. Deze dotatie en de dotaties vanaf 2019 zijn gebaseerd op dit geactualiseerde plan.

Bekostiging

Structurele lasten worden in beginsel gedekt uit structurele middelen. Incidentele baten worden incidenteel bestemd. Met incidentele middelen wordt geen structureel beleid gemaakt.

Activiteiten die niet of zijdelings met het lesprogramma verbonden zijn en waarvoor geen of te weinig rijksbijdrage wordt verstrekt, worden zoveel mogelijk vanuit eigen fondsen bekostigd.

Treasurystatuut en verslag

De kernpunten die in dit statuut zijn vastgelegd, zijn:

- a. Het aangaan van verplichtingen
- b. Facturen
- c. Bankrekeningen
- d. Beleggingen
- e. Administratiekantoor
- f. Afspraken financieel beleid en beheer

Uitgangspunt van het beleid zijn de wettelijke voorschriften.

Gedurende het verslagjaar is als volgt uitvoering gegeven aan dit beleid met de volgende middelen:

	31 december 2017	31 december 2018
Vast rentende obligaties met looptijd 2018 resp. 2019-aflossingsvrij (publiek), waarde	4.584.212	5.880.034
Vast rentende obligaties met looptijd 2018 resp. 2019-aflossingsvrij (privaat), waarde	50.000	0
Variabel rentende notes (publiek), waarde	200.000	0
Duurzaam fondsen mandaat	1.852.340	2.092.690
Spaarrekeningen, saldi	23.735.500	27.229.000
Betaalrekeningen, saldi	32.178	3.019.027
Kassaldi	4.913	4.812

Het College van Bestuur is verantwoordelijk voor het treasurymanagement van de stichting. Het treasurybeleid is in een statuut vastgelegd. Het beleid is erop gericht om een zo hoog mogelijk rendement te combineren met een zo laag mogelijk risico. Deze afweging wordt meegenomen in de productkeuze naar aard, looptijd en beschikbaarheid van middelen. In de praktijk wordt invulling gegeven aan dit profiel door gebruik te maken van spaarrekeningen. De vrije middelen zijn op een spaarrekening gezet tegen een variabele rente. De obligatieportefeuille is gesplitst in een privaat en een publiek deel. Het private deel zal worden belegd volgens een matig defensief risicoprofiel.

Het treasurystatuut voldoet aan de Regeling van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 6 juni 2016, nr. WJZ/800938, houdende regels voor onderwijsinstellingen omtrent het uitzetten van gelden, het

aangaan van leningen en het aangaan van verbintenissen voor financiële derivaten en de Regeling van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 5 december 2018, nr. FEZ/1402273, houdende wijziging van de Regeling beleggen, lenen en derivaten OCW 2016 in verband met aanpassing van de definitie van lidstaat in relatie tot de voorwaarden met betrekking tot het aangaan van leningen.

In 2018 zijn vanuit de publieke portefeuille 2 leningen afgelost voor een totaal bedrag van € 400.000. Er zijn 8 nieuwe obligatieleningen aangekocht voor totaal € 1.500.000 met verschillende looptijden van 2023 tot 2027. De perpetuele lening ad € 50.000 uit de private portefeuille is in 2018 afgelost. De overtollige middelen worden alleen kortlopend weggezet op spaarrekeningen bij solide banken.

Eigen fondsen

Voor het verkrijgen van extra middelen via sponsoring is een apart beleidsdocument opgesteld. Beleid en afspraken voor de ouderbijdragen zijn vastgelegd in een apart document dat is opgenomen in het schoolplan.

Reserveringen

De omvang van de voorzieningen zijn in voorkomend geval gerelateerd aan meerjarenbegrotingen en investeringsplannen. De vrije ruimte wordt gebruikt voor het opvangen van tegenvallers of voor versneld investeren of innovatie.

Voorzieningen en reserves

Het bestuur beschikt over de volgende reserves:

- Algemene reserves
- Reserve huisvestingsbeleid
- Reserve onderwijsvernieuwing
- Personeel
- Meubilair

Verantwoording prestatiebox primair onderwijs

De regeling prestatiebox is bedoeld voor opbrengstgericht werken, cultuureducatie, professionalisering van leraren en schoolleiders.

Onze ambities dienen te worden beschreven in het meerjarig strategisch beleidsplan. De inkomsten zijn niet geoormerkt, maar dienen te worden verantwoord volgens de reguliere systematiek van de jaarrekening. Deze paragraaf is de weerslag van onze activiteiten over het kalenderjaar 2018.

Er is deels gekozen voor een bovenschoolse inzet en deels inzet op de scholen.

Financiën

Inkomsten prestatiebox primair onderwijs 2018	€ 1.267.700
Uitgaven 2018	€ 1.116.800 -/-
Toegevoegd aan de reserve	€ 150.900

Aan de prestatiebox worden vanaf 2016/2017 middelen toegevoegd welke worden ontvangen van het samenwerkingsverband Passend Onderwijs in het kader ondersteuning van scholen bij het realiseren van passend, thuisnabij onderwijs.

Voor 2017/2018 zijn voor circa € 1.646.200 verplichtingen aangegaan, waarvan aan het einde van het schooljaar nog ca. € 594.600 te besteden was. Deze gelden zijn weer ingezet voor 2018/2019. Per saldo is voor het schooljaar 2018/2019 € 1.846.200 beschikbaar. Van dit bedrag wordt € 1.736.400 ingezet conform onderstaande begroting.

Voor het schooljaar 2018/2019 hebben alle scholen een budget toegewezen gekregen, waar ze een onderbouwing voor hebben opgesteld. De scholen hebben de gelden ingezet voor extra formatie o.a. in de vorm van extra handen in de klas, splitsing van groepen en talentontwikkeling en voor materiële uitgaven waaronder aanschaf van computerapparatuur, netwerkinfrastructuur, schoolbibliotheek en scholing. Verder zijn de bovenschoolse activiteiten gecontinueerd, zoals IB-netwerk, ouderbetrokkenheid, strategisch beleid, werkgroep ICT en zwakke scholen. Vanuit het zwakke scholen budget zijn gelden toebedeeld aan het Westpunt en de Pniël.

Begroting	2018/2019
Bovenschoolse inzet:	
IB-netwerk	€ 25,000
Ouderbetrokkenheid	€ 90,000
Strategisch Beleid	€ 10,000
ICT-werkgroep	€ 15,000
Zwakke scholen	€ 100,000
Kenniscentrum	€ 35,000
Playing for Success	€ 25,000
Buzz 010	€ 40,000
LIST project	€ 50,000
Ondersteuningsgeld PPO	€ 45,000
Begaafdheid op Zuid	€ 335,000
	€ 770,000
Schoolaanvragen totaal	€ 966,400
	€ 1,736,400

Op 31 december 2018 resteert er nog een saldo van ca. € 1.591.600, waarvan € 1.188.700 reeds is toegewezen aan de diverse activiteiten. Dit saldo zal o.a. worden ingezet ten behoeve van de projecten meer- en hoogbegaafden, verbetering van begripend lezen in samenwerking met Hogeschool Utrecht en Inholland, de doorontwikkeling van het PCBO kenniscentrum.

Inzet van middelen

Met de schoolleiders worden jaargesprekken gevoerd, waarin wordt terugkeken op de afgelopen periode. De schoolleiding legt verantwoording af over gerealiseerde inspanningen en resultaten. Uiteraard wordt naar de toekomst gekeken en wordt besproken waar en hoe bijsturing nodig is. Tevens wordt besproken hoe nieuwe ontwikkelingen worden ingepast. De vastgestelde en vast te stellen jaarplannen, schoolplannen, begrotingen zijn het uitgangspunt van het gesprek. Kenmerkend voor het jaargesprek zijn inspiratie, reflectie en een toekomstgerichte dialoog. Gesprekken vinden periodiek plaats in de maanden oktober, februari/maart en juni/juli. In de gesprekken komen de onderwerpen financiën, personele ontwikkelingen en onderwijskundige onderwerpen aan de orde. De schooldirecteur is eigenaar van het gesprek.

In het kalenderjaar 2018 zijn de onderstaande activiteiten uitgevoerd.

1 Ondersteuning scholen

Vanuit de prestatiebox worden, wanneer de reguliere middelen tekort schieten, gelden ingezet ter verbetering van leerresultaten zowel voor zwakke leerlingen als voor meer begaafde leerlingen, bijvoorbeeld ter voorkoming van combinatiegroepen en het vormen van plusklassen. Het afgelopen jaar hebben o.a. het Westpunt en de Pniël gebruik gemaakt van deze gelden.

Totale inzet € 150.000.

2 IB-netwerk

In 2018 is het IB-netwerk 5 keer bijeen geweest. In het IB-netwerk wordt informatie gegeven m.b.t. nieuwe ontwikkelingen, worden deelnemers geïnspireerd en worden kennis en ervaringen van intern begeleiders/scholen gedeeld.

Naast de IB-netwerk bijeenkomsten organiseren de intern begeleiders bijeenkomsten in een kleiner verband waarin eigen onderwerpen verder worden verkend en ervaringen worden uitgewisseld. PCBO heeft 8 kleine netwerken. In ieder klein netwerk participeren gemiddeld 4 scholen.

Totale inzet € 7.500

3 Strategisch beleidsplan

De 4 thema's van de strategische visie zijn onveranderd: **kinderen centraal** waarin de onderwijsresultaten prominent een plek hebben gekregen, **ouders als partners** met een nadruk op educatief partnerschap, **vakmanschap en meesterschap** gericht op de verbetering van de professionele kwaliteiten en **externe oriëntatie** ter versterking van ons stakeholderbeleid en governance.

De kosten 2018 bestaan uit de vormgeving van de folder strategische visie, het opmaken van het bestuursverslag en halfjaarlijkse verslagen rondom opbrengsten.

Totale inzet € 8.600

4 Ouderbetrokkenheid

Het realiseren van onze doelstellingen maken afstemming en samenwerking tussen de thuissituatie en school noodzakelijk. Om deze reden worden er middelen ingezet in ons streven naar een kwaliteitskeurmerk ouderbetrokkenheid. Dit doen wij met hulp van inzet vanuit het CPS en een eigen beleidsondersteuner.

Totale inzet € 67.600

5 Leesproject

In het LIST-project wordt gestreefd naar zelfstandige en gemotiveerde lezers die het lezen gebruiken om er iets van te leren en lezen voor hun plezier. Het uiteindelijke doel voor alle deelnemende scholen betreft het verhogen van de leesprestaties van de leerlingen.

Totale inzet € 40.300

6 Playing for Success

Playing for Success bestaat een aantal jaren en wordt mede gefinancierd door stichting De Verre Bergen.

In naschoolse tijd krijgen kinderen in een programma van 13 weken een leer- en ontwikkelaanbod in een topsportomgeving. De doelgroep bestaat uit kinderen uit de groepen 6 tot en met 8 met o.a. een laag zelfvertrouwen..

Totale inzet € 9.000

7 Werkgroep Leren in de 21^e eeuw

Deze werkgroep is opgericht om mee te denken over de visie op toekomstgericht onderwijs; hoe kunnen we komen tot onderwijs dat beter past bij de eenentwintigste eeuw en dat tegelijk de verbinding in stand houdt met wat zich in de negentiende en twintigste eeuw aan inzicht, kennis en praktijk heeft ontwikkeld. We ontwikkelen meerjarenbeleid op het gebruik van ICT als middel in onze scholen om ons onderwijs te verbeteren en aan te sluiten bij wat deze tijd van de leerlingen vraagt.

In 2018 zijn door O21 interviews gehouden en projectplannen geschreven.

Totale inzet € 5.000

8 PCBO Kenniscentrum

In 2018 is het PCBO kenniscentrum opgestart. Dit kenniscentrum is een digitaal platform voor PCBO onderwijsprofessionals. Het heeft als doel onze onderwijspraktijk te verbeteren door te leren, te inspireren en te informeren. Men kan actief deelnemen aan leerzame activiteiten, werkgroepen, cursussen of leergemeenschappen.

Totale inzet € 9.900

9 Begaafdheid op Zuid

In 2017 is een start gemaakt met het project 'Begaafd op Zuid'. Het doel is een expertisecentrum opzetten voor meer- en hoogbegaafden zodat op stichtingsniveau meer talentvolle leerlingen worden gesignaleerd en het percentage VWO adviezen toeneemt. Het plan is om een bovenschoolse voorziening op te zetten waar deze kinderen twee dagen onderwijs krijgen. Daarnaast zijn er professionele leergemeenschappen specifiek voor het thema meer- en hoogbegaafdheid.

Tevens zijn 4 groepen van de Beatrixschool Pendrecht ingericht als een afdeling van het zuidergymnasium.

Totale inzet € 114.400.

10 Schoolaanvragen

Een deel van de middelen zijn ingezet op aanvraag van de school. De scholen hebben een budget beschikbaar gekregen waarvoor ze een plan moesten inleveren binnen de thema's ICT, Talentontwikkeling, Brede vorming, Toekomstgericht onderwijsaanbod, Verbeteraanpak, Didactische vaardigheden, Kennis & onderzoek en Teamdiversiteit. Veel voorkomende thema's in de aanvragen zijn doelstellingen op het verbeteren van onderwijsresultaten, aanleg van ICT-infrastructuur en aanschaf van hardware.

Totale inzet € 701.300.

Verantwoording werkdrukmiddelen

Na bekendmaking van het werkdrukakkoord en berekenen van het bedrag is de informatie door de schooldirecties gedeeld met hun PMR en team. Het budget en de voorwaarden zijn doorgenomen in teamvergaderingen. Per school is de aanpak verschillend, maar bij iedere school is een inventarisatie gedaan naar wensen van alle collega's. Deze inventarisatie is besproken tijdens een teamvergadering. In die teamvergadering is door middel van scoring of stemming door alle teamleden aangegeven welke aanpak de voorkeur heeft. De uitkomst is door de directie besproken met hun team en PMR. De PMR heeft bij alle scholen hun goedkeuring verleend. Een aantal scholen hebben de uitkomst bekendgemaakt via de nieuwsbrief.

Niet-financiële maatregelen die genomen zijn, zijn o.a.:

- Inzet stagiaires
- Administratieve taken kritisch bekijken
- Ouders inschakelen voor organiseren activiteiten
- Huisbezoeken vervangen door startgesprekken
- Vergaderdruk nader bekijken

De middelen zijn onder meer ingezet voor extra handen in de klas, vakleerkrachten, inhuur begeleiding voor buitenschoolse activiteiten, netwerkbeheer, materialen voor ict, orthotheek en handvaardigheid:

• Eigen personeel	€ 283.620
• Inhuur van personeel	€ 116.107
• Materieel	€ 35.996
• Scholing	€ 1.188
Totaal	<u>€ 436.911</u>

Continuïteitsparagraaf/Meerjarenbegroting

	2017	2018	2019*	2020*	2021*	2022*
<i>teldatum 1 oktober</i>	1-10-2017	1-10-2018	1-10-2019	1-10-2020	1-10-2021	1-10-2022
bestuur/management/ directie	48.03	45.76	43.64	43.64	43.64	43.64
onderwyzend personeel	505.38	493.88	415.52	406.06	406.06	406.06
onderw. onderst. personeel (incl. LIO)	136.99	153.78	128.69	124.76	124.76	124.76
FTE totaal	690.40	693.42	587.85	574.47	574.47	574.47
totaal aantal leerlingen (bo/sbo/(v)so)	6,950	7,021	6,875	6,920	6,950	6,950

* De prognoses voor 2019 en verder zijn exclusief het tijdelijk personeel

	<i>Realisatie</i>			<i>Begroting</i>		
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Baten						
Rijksbijdragen	46,535,301	49,534,434	45,662,480	45,537,480	45,537,480	46,363,000
Overige overh. bijdragen en -subs.	7,789,520	8,039,568	8,010,730	8,015,730	8,015,730	8,015,730
Overige baten	1,490,015	1,393,278	1,513,340	1,305,340	1,305,340	1,305,340
totaal baten	55,814,836	58,967,280	55,186,550	54,858,550	54,858,550	55,684,070
Lasten						
Personeelslasten	43,684,848	46,377,503	46,172,322	45,754,322	45,754,322	46,211,342
Afschrijvingen	1,071,693	1,045,497	976,500	1,021,030	1,056,745	1,050,830
Huisvestingslasten	4,353,221	5,408,673	4,703,000	4,734,900	4,767,250	4,804,800
Overige lasten	4,148,536	4,361,706	4,345,363	4,325,363	4,325,363	4,325,363
totaal lasten	53,258,298	57,193,379	56,197,185	55,835,615	55,903,680	56,392,335
Saldo baten en lasten	2,556,538	1,773,901	1,010,635-	977,065-	1,045,130-	708,265-
Financiële baten en lasten						
Financiële baten	273,392	232,047	187,050	187,050	187,050	187,050
Financiële lasten	37,233	43,845	44,500	44,500	44,500	44,500
Saldo financiële baten en lasten	236,159	188,202	142,550	142,550	142,550	142,550
Resultaat	2,792,697	1,962,103	868,085-	834,515-	902,580-	565,715-
Buitengewoon resultaat	-	1,575,823-	-	-	-	-
Netto resultaat	2,792,697	386,280	868,085-	834,515-	902,580-	565,715-

De meerjarenbegroting 2019-2022 is goedgekeurd door de Raad van Toezicht in de vergadering van 11 december 2018.

Bij het opstellen van de meerjarenbegroting is uitgegaan van ongewijzigd beleid en is rekening gehouden met de overdracht van het voortgezet speciaal onderwijs per 1 januari 2019.

De begroting betreft zowel de onderwijs- als de kinderopvangactiviteiten van de stichting.

De kinderopvangactiviteiten zijn budgettair neutraal. Deze inkomsten bestaan uit gemeentelijke subsidie voor VVE en ouderbijdragen, waarbij de ouderbijdragen in mindering worden gebracht op de subsidie. Alle uitgaven hebben betrekking op de gesubsidieerde activiteit. Gelden die niet worden besteed moeten aan de gemeente worden terugbetaald.

De begrote tekorten voor 2019 en verder komen grotendeels ten laste van de personele reserves. De daarmee gepaarde kosten zijn doelbewuste uitgaven. De bestaande reserves en verwachte inkomsten bieden voldoende ruimte om deze tekorten op te vangen. Er is voldoende grip op de uitgaven om deze tijdig weer in lijn te brengen met de inkomsten.

De rijksinkomsten personeel zijn gebaseerd op de inkomsten 2018/2019 op basis van de publicatie vanuit CFI van 24 september 2018. De inkomsten 2019 stijgen ten opzichte van de begroting 2018 door de gewijzigde bekostigingsbedragen en de toevoeging van de werkdrukmiddelen, maar nemen af door het vertrek van de VSO-afdelingen per januari 2019. Voor de maatwerkbudgetten vanuit de samenwerkingsverbanden passend onderwijs zijn vooralsnog alleen de nu bekende bedragen opgenomen. Deze maatwerkbudgetten moeten jaarlijks worden aangevraagd en zijn lastig in te schatten. Gezien de minimale prijsbijstelling voor afgelopen jaren is er voor gekozen de materiële inkomsten voor komende jaren niet te verhogen met een prijsindex. De leerlingaantallen stijgen iets naar verwachting van de schoolleiders.

De gemeentelijke subsidie is gefixeerd op het nu bekende bedrag voor personele inzet omdat de ontwikkeling lastig is in te schatten door de niet te beïnvloeden veranderende regelgeving. De materiële inzet van deze subsidies is resultaatneutraal begroot.

De personele lasten zijn gebaseerd op het streven de beschikbare middelen in te zetten voor personeel. De kosten op basis van het huidige personeelsbestand zijn ca € 1,7 miljoen lager dan het begrote bedrag. Dat er wijzigingen zullen plaatsvinden is met zekerheid te voorspellen, echter niet welke wijzigingen en wat de financiële consequenties hiervan zijn.

De afschrijvingen voor onderwijsleerpakket, meubilair en ICT voor 2019 en verder zijn ingeschat op basis van de huidige inventaris en de door de scholen in hun meerjarenplannen aangegeven nieuwe aanschaf van inventaris.

Voor de uitgaven preventief onderhoud is uitgegaan van de MOP met een opslag voor incidenten.

De schoonmaakkosten zijn gebaseerd op de uitgaven 2018 met een gemiddelde prijsstijging van 4% conform de ontvangen opgave van de schoonmaakbedrijven, waarbij rekening is gehouden met de gewijzigde huisvestingssituatie. Vanaf 2020 is er vervolgens uitgegaan van een prijsstijging van ca. 1,5% per jaar. Zowel bij de energiekosten als de overige gebouwfunkelijke kosten is uitgegaan van een jaarlijkse prijsstijging van 1.5%.

De dotatie voor onderhoud is dit jaar opnieuw voor 5 jaar vastgesteld op basis van de meerjarenonderhoudsplanung, opgesteld door het extern adviesbureau FD. De gezamenlijke dotatie voor binnen- en buitenonderhoud is bepaald op de verwachte uitgaven op een 10-jaars horizon, rekening houdend met het reeds opgebouwde bedrag in de voorziening. De gezamenlijke dotatie voor binnen- en buitenonderhoud is bepaald op de verwachte inkomsten vanuit Londo en de overheveling voor onderwijshuisvesting van het gemeentefonds en materiële instandhouding vanuit de gemeente voor de gymzalen.

De financiële baten zijn lager begroot gezien de nog steeds dalende rente op spaarrekeningen en lage rendementen op eventueel nieuw aan te kopen obligaties.

De rente op het publiek vermogen wordt ingezet ter financiering van het tekort op energie.

Voor de goede orde wijzen wij er nogmaals op, dat voorgaande meerjarenbegroting uitgaat van de huidige (bekende) wet- en regelgeving. Waarbij het risico groot is dat de realisatie daarvan in de toekomst zal afwijken, aangezien deze meerjarenbegroting is opgesteld bij ongewijzigd beleid en ook omdat de praktijk weerbarstig is. Er is in dit verslag niet gewerkt met scenario's, noch hebben wij aan de accountant opdracht gegeven om bovenstaande meerjarenbegroting te controleren.

	<i>Realisatie</i>			<i>Begroting</i>		
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Activa						
Materiële vaste activa	5,804,048	5,703,152	6,204,648	5,693,322	6,097,503	5,327,892
Financiële vaste activa	6,687,006	7,973,178	8,000,000	8,000,000	8,000,000	8,000,000
Vaste activa	12,491,054	13,676,330	14,204,648	13,693,322	14,097,503	13,327,892
Vorderingen	4,325,642	4,050,270	4,000,000	4,000,000	4,000,000	4,000,000
Liquide middelen	27,467,180	30,833,765	28,341,939	28,216,050	27,488,489	28,700,485
Vlottende activa	31,792,822	34,884,035	32,341,939	32,216,050	31,488,489	32,700,485
Totale Activa	44,283,876	48,560,365	46,546,587	45,909,372	45,585,992	46,028,377
waarvan gebouwen en terreinen (G&T)	900,229	838,935	777,641	716,347	655,053	593,759

Passiva

Eigen vermogen	31,226,341	31,612,621	30,744,536	29,910,021	29,007,441	28,441,726
Voorzieningen	6,794,076	9,053,411	9,543,911	9,751,911	10,341,811	11,360,611
Langlopende schulden	75,388	70,440	58,140	47,440	36,740	26,040
Kortlopende schulden	6,188,071	7,823,893	6,200,000	6,200,000	6,200,000	6,200,000
Totale Passiva	44,283,876	48,560,365	46,546,587	45,909,372	45,585,992	46,028,377
waarvan <i>privaat vermogen</i>	9,536,640	9,641,184	9,619,604	9,618,024	9,616,444	9,614,864
waarvan <i>voorziening groot onderhoud</i>	5,571,980	7,493,084	7,827,584	8,049,584	8,573,484	9,526,284

Planning & Control

Administratieve organisatie en interne controle

De administratieve organisatie richt zich op het administratief beheer (vastleggen van mutaties in de financiële geldstromen) en het kasbeheer. De afspraken zijn vastgelegd in het Treasurystatuut. In het Treasurystatuut zijn de verantwoordelijkheden duidelijk omschreven, evenals de verantwoordelijke persoon.

Periodiek vindt een analyse plaats, waarbij de vooraf geplande bekostiging vergeleken wordt met de realisaties. Deze verschillenanalyse richt zich vooral op de efficiency van de activiteitenuitvoering. Deze analyse heeft een tweeledig doel:

Het periodiek beoordelen van het grootboek.

Het verbeteren/aanscherpen van de gehanteerde normen.

Ieder kwartaal maken we een integrale rapportage met daarin de stand van zaken van onze organisatie. Onze scholen ontvangen iedere twee maanden rapportages over hun formatie en kunnen op ieder gewenst moment een rapportage draaien vanuit de financiële administratie. De rapportages worden periodiek besproken met de auditcommissie. Jaarlijks maken we een jaarrekening, die door de accountant wordt gecontroleerd.

Risicoanalyse

De belangrijkste risico's liggen in de ontwikkeling van het aantal leerlingen, de veranderingen in de bekostiging op lokaal en nationaal niveau.

Ontwikkeling aantal leerlingen

Momenteel heeft de stichting voldoende schaalgrootte om fluctuaties in het aantal leerlingen op te vangen.

Individuele scholen worden wel geconfronteerd met de consequenties van een dalend aantal leerlingen.

Keuzes voor samenvoeging zouden echter kunnen leiden tot verlies van marktaandeel waardoor de schaalgrootte verder wordt aangetast. Kwaliteit van onderwijs en bedrijfsvoering vragen dus om creativiteit en een niet aflatende inzet. Zoals eerder vermeld wordt er ingezet op versterking van de ouderbetrokkenheid, aantrekkelijk maken van schoolgebouwen en nadere samenwerking met de voorschoolse periode.

Personeel

De vraag naar een hogere kwaliteit van onderwijs leidt tot een verhoging van de leerkrachtvaardigheden. Niet iedereen kan voldoen aan deze aangescherpte eisen. Verhoging van verzuim, werkdruk en uitval zijn signalen waar alert op gereageerd dient te worden.

Zorgelijk is in dit verband de discontinuïteit van de professionals die schooldirecties, personeelszaken dienen te ondersteunen op het gebied van deskundigheidsbevordering, begeleiding en een goede samenwerking bij een adequate re-integratie die dit risico moeten beheersen.

De huidige arbeidsmarkt leidt tot een toenemend verschil tussen vraag en aanbod. Naast een goede begeleiding van startende leerkrachten zijn er de nodige initiatieven met opleidingsinstituten en de Gemeente Rotterdam om de gevolgen te verkleinen.

Modernisering Participatiefonds

Het participatiefonds waar onze werkloosheidsuitkeringen zijn verzekerd ontwikkelt een nieuw model waarin schoolbesturen deels eigen risicodragers worden voor de veroorzaakte uitkeringen. Afhankelijk van de

beoordeling van de ontslaggrond kunnen wij voor 10 of 50 procent worden geconfronteerd met de uitkeringskosten.

Bekostiging

Het behoeft geen betoog dat de materiële bekostiging sterk achterblijft bij de ontwikkeling van het onderwijs en de ontwikkeling van de prijzen. Scherpe inkoopcontracten zijn al afgesloten voor de levering van kopieermachines, energie en schoonmaakonderhoud maar zelfs die contracten komen niet uit met de normvergoedingen die daarvoor staan.

Risicomanagement

In 2018 zijn door de accountant enkele voorbeelden aangereikt hoe andere besturen hun risicoparagraaf opstellen. Besluitvorming op dit punt is nog onderwerp van onderzoek.

Er is aandacht geweest voor een aantal risico's op fiscaal vlak en ICT, waaronder informatiebeveiliging.

Rapportage toezichthoudend orgaan

Zie het verslag van de voorzitter van de Raad van Toezicht (blz. 37).

Diane Middelkoop,
Voorzitter College van Bestuur

26 juni 2019

8. Jaarverslag Raad van Toezicht

Vooraf

Volgens goed gebruik legt de Raad van Toezicht jaarlijks publieke verantwoording af over de vormgeving van het interne toezicht bij de Stichting PCBO Rotterdam-Zuid en de activiteiten in het verslagjaar. Met dit verslag wordt hieraan uitvoering gegeven.

De raad is zich bewust van de maatschappelijke discussies over de toegevoegde waarde van organisaties in de publieke sector en waakt erover dat de beschikbare middelen worden ingezet voor het primaire doel van de stichting: de ontwikkeling van de kinderen in de scholen, die leidt tot deelname aan passende vormen van voortgezet onderwijs en die de basis vormt voor betrokken burgerschap.

Organisatie van het interne toezicht

Samenstelling van de raad

De Raad van Toezicht bestaat uit zes leden. Vanwege twee vacatures door het statutair aftreden van twee leden na twee termijnen per 1 maart 2018 is een benoemingsadviescommissie benoemd. Deze commissie kreeg de opdracht eerst extern te zoeken naar een geschikte opvolger voor de heer Kooren op basis van de regeling voor werving en selectie van leden van de Raad van Toezicht. Deze procedure heeft geleid tot de benoeming van mevrouw M.C. Lewis tot lid met expertdomein HRM-beleid. Eind van het jaar wordt gestart met het zoeken naar een geschikte opvolger voor de heer Van der Leer. Tot die tijd blijft de heer Van der Leer aan met een bijzondere status.

Van alle leden van de raad zijn de nevenfuncties in kaart gebracht, waarbij werd vastgesteld dat er geen conflicterende belangen zijn.

8.1 Samenstelling Raad van toezicht in 2018

Naam	Functie	Expertisedomein	Rooster van aftreden
Mevr. J.M. Molenkamp	Voorzitter	onderwijs	1 maart 2021
Dhr. D. van der Ent	lid	ondernemerschap	1 april 2020*
Dhr. L.J. van der Leer	lid	financiën	1 maart 2018*
Dhr. R.J.M. Kooren	vice-voorzitter tot 17 april 2018	HRM-beleid	1 maart 2018*
Mevr. M.C. Lewis	lid	HRM-beleid	1 april 2022
Mevr. M.P.G. Rietbergen	Vicevoorzitter vanaf 17 april 2018 Lid tot 17 april 2018	jeugdzorg en jeugdrecht	1 maart 2019
Mevr. M. Stroetinga	lid	mens en samenleving	1 september 2019*

* 2^e termijn

8.2 Hoofd- en nevenfuncties Raad van toezicht in 2018

Naam	Hoofdfunctie	Nevenfunctie
Mevr. J.M. Molenkamp	Zelfstandig adviseur en coach, geassocieerd met Charistar	Voorzitter bestuur Stichting voor Theater en Muziek Westland (Muziekmeesters en Koperen Kees)
Dhr. D. van der Ent	geen	geen
Dhr. L.J. van der Leer	geen	Voorzitter RvC De Kinderkoepel Holding B.V.
Dhr. R.J.M. Kooren	Voorzitter college van bestuur Albeda	Lid van het bestuur van VNO-NCW Rotterdam
Mevr. M.C. Lewis	Bestuurder S&L Zorg	- Voorzitter bestuur Hospice de Waterlelie - Voorzitter RvT SKVR - Raadslid ONS (tot 09-03-2018)
Mevr. M.P.G. Rietbergen	- Rechter-plaatsvervanger Instantie: Rechtbank Amsterdam	- Lid Adviescommissie Instantie: Familie- en Jeugdrecht Nederlandse Orde van Advocaten

	- Jeugdrechtsadvocaat Instantie: Meesters aan de Maas Advocaten	- Lid Adviesraad Instantie: Stichting Bijzondere Curator Nederland - Lid Raad van Advies Master Jeugdrecht Instantie: Universiteit Leiden - Docent Jeugdrecht Instantie: SSR / EUR - Docent Jeugdrecht Instantie: OSR
Mevr. M. Stroetinga	Onderwijsadviseur Marnix onderwijscentrum	Toezichthouderschap bij de stichting KPOA

8.3 Hoofd- en nevenfuncties *College van Bestuur in 2018*

Naam	Hoofdfunctie	Nevenfunctie
Dhr. C.J. Terdu	Voorzitter College van Bestuur	Secretaris St. ICBO
Mevr. D. Middelkoop	Voorzitter College van Bestuur	- Secretaris St. ICBO - Lid bestuur bestuurdersvereniging PO
Dhr. P. Monster	Lid College van Bestuur	- Penningmeester St. Buzz010 - Penningmeester St. ICBO

Commissies

De raad kent twee adviescommissies: een remuneratiecommissie en een (financiële) auditcommissie. Voor beide commissies geldt dat deze een adviserende taak hebben, zodat de uiteindelijke verantwoordelijkheid voor besluiten bij de voltallige raad blijft.

Remuneratiecommissie

De remuneratiecommissie adviseert de raad inzake de arbeidsovereenkomsten en honorering van de leden van het College van Bestuur. De commissie bestaat uit de leden Molenkamp, Rietbergen en Van der Leer. In 2018 heeft deze commissie geen adviezen uitgebracht.

Auditcommissie

De financiële auditcommissie werd in 2015 geïnstalleerd vanuit de behoefte de financiële zaken in de raad meer gestructureerd en op hoofdlijnen te kunnen bespreken. De commissie, bestaande uit de leden Van der Ent en Van der Leer, adviseert over financiële aangelegenheden en de rechtmatigheid en doelmatigheid van het financieel beheer en beleid. De taken en werkwijze zijn vastgelegd in een reglement. De commissie adviseerde in 2018 onder meer over de jaarrekening 2017, de begroting 2019 en het actieplan 2018 en 2019. De auditcommissie heeft in 2018 tevens door middel van een aanbesteding een gunningsadvies voor een definitieve keuze voor een nieuwe accountant afgegeven aan de Raad van Toezicht. De Raad van Toezicht heeft het advies overgenomen.

Wetgeving en branchecode

Met de huidige governance structuur beschikt de Stichting PCBO Rotterdam-Zuid over een formele (organieke) scheiding tussen toezicht en bestuur en voldoet zij aan de eisen van de wet 'Goed onderwijs, goed bestuur'. Tevens onderschrijft de stichting de 'Code Goed Bestuur in het Primair Onderwijs' van de PO-raad. De bestuurders en toezichthouders zijn dan ook aanspreekbaar op de toepassing ervan, hetgeen verhelderd is in het document 'Toezicht op wetgeving en branchecode' (juni 2016).

Handboek Intern Toezicht

De door de raad vastgestelde governance documenten zijn opgenomen in een 'Handboek Intern Toezicht'. Jaarlijks wordt de verantwoordingscyclus aangepast en in het handboek opgenomen.

Vergoeding leden Raad van Toezicht

De leden van de raad ontvangen voor hun werkzaamheden een vergoeding die aansluit bij het advies van de Nederlandse Vereniging voor Toezichthouders in Onderwijsinstellingen (VTOI) van 2010. De bedragen worden verantwoord in de jaarrekening.

Overlegvormen

De raad kwam zesmaal bijeen in een regulier overleg met het College van Bestuur. De inhoudelijke punten van het overleg worden in het vervolg van dit verslag uitgewerkt. Andere vormen van overleg waren:

- *Werkveldoverleg:* Tijdens dit type overleg worden actuele thema's besproken met vertegenwoordigers uit de scholen. In 2018 vonden er twee besprekingen plaats met het werkveld. In mei sprak de raad van

toezicht tijdens het werkveldoverleg met Intern Begeleiders en SMW-ers. In oktober besprak de raad het thema veiligheid. De bevindingen van de werkveldontmoetingen worden in aantekeningen vastgelegd en werden in de reguliere vergaderingen met het College van Bestuur nabesproken.

- *Voorzittersoverleg:* In het voorzittersoverleg voor elke reguliere RvT vergadering wordt de agenda voorbereid en vindt er overleg plaats over actuele ontwikkelingen. Dit overleg wordt gevoerd door de voorzitter en de vicevoorzitter van de raad en de leden van het College van Bestuur. Vanaf september 2018 vindt dit overleg plaats tussen de voorzitter Raad van Toezicht en de voorzitter College van Bestuur.
- *Bilateraal overleg:* Tenslotte onderhouden de voorzitter van de raad en de voorzitter van het College van Bestuur ook periodiek bilateraal overleg om de actuele voortgang te bespreken.

Kerntaken van de raad

Toezietsrol

Jaarverslag en jaarrekening

De raad heeft in juni 2018 het jaarverslag en de jaarrekening over 2017 goedgekeurd. Deze stukken en het accountantsverslag zijn in aanwezigheid van de accountant van PricewaterhouseCoopers besproken. De raad stelde vast dat de accountant positief oordeelt over de kwaliteit van de jaarstukken en de interne processen.

Begroting

De goedkeuring van de begroting voor 2019 en de meerjarenbegroting vond plaats in de vergadering van december 2018. Het college van bestuur heeft in die vergadering het jaarplan 2019 gepresenteerd met de kanttekening dat de nog geplande kennismakingsgesprekken van het college van bestuur in de nieuwe samenstelling tot een voorzichtige beleidsrijke inhoud heeft geleid. De raad van toezicht heeft waardering voor de samenhang die met de presentatie wordt bewerkstelligd tussen het jaarplan en de begroting. Voorts heeft het college van bestuur de totstandkoming van het jaarplan en begroting toegelicht.

Alles overwegend keurt de raad van toezicht het jaarplan en de daarbij behorende (meerjaren)begroting goed.

Verantwoordingscyclus

In de loop van het jaar volgt de raad een verantwoordingscyclus die met het College van Bestuur is overeengekomen, waardoor de raad inzicht heeft in de trends bij diverse kengetallen over de bedrijfsvoering en de kwaliteit van de stichting. Deze cyclus levert – samen met de informatie in het jaarverslag – de informatie op voor de ijkpunten in het intern toezichtkader. In 2018 zijn de volgende resultaten besproken:

- *Voortgang strategische visie:* In 2017 is een nieuwe strategische visie opgesteld. Deze visie heeft geen strakke prestatie indicatoren. Deze zullen in samenspraak met scholen worden opgesteld. In 2018 is gestart met een jaarplan. In dit jaarplan worden activiteiten beschreven die een concreet doel of document kunnen opleveren en waarvoor veelal additionele middelen kunnen worden ingezet. Deze activiteiten kunnen worden beschouwd als de speerpunten voor het komende jaar.
- *De ontwikkeling van de leerlingaantallen en het marktaandeel:* De cijfers over 2018 laten t.o.v. 2017 een stijging van de leerlingaantallen en een geringe groei van het marktaandeel zien. De raad stelde vast dat het CvB zicht heeft op de uiteenlopende omstandigheden per school en deze naar vermogen tracht te verbeteren. Beïnvloedbare factoren zijn: het ondernemerschap en de profilering van de school, de cultuur, de onderwijskwaliteit, de kwaliteit van het gebouw en de voorschoolse voorzieningen (integrale kindcentra).
- *De resultaten van landelijke toetsen en informatie uit het leerlingvolgsysteem:* De raad ontvangt jaarlijks heldere overzichten van de meetbare onderwijsresultaten en besprak deze ook in 2018.

Adviesrol

De Raad van Toezicht heeft naast zijn taken als toezichthouder en werkgever tevens een klankbordfunctie voor de leden van het College van Bestuur. De leden van de raad worden hierbij met name ook geraadpleegd vanuit hun expertiserol. In 2018 zijn er o.a. besprekingen gewijd aan de jaarplannen, een strategische alliantie met Kind en Onderwijs en een meer- en hoogbegaafden afdeling op de Beatrixschool i.s.m. het Zuiderymnasium.

Werkgeversrol

Functionerings- en beoordelingsgesprekken

De Raad van Toezicht hanteert een tweejaarlijkse cyclus van functionerings- en beoordelingsgesprekken voor het College van Bestuur. In verband met het pensioen per 1 oktober 2018 van dhr. Terdu, voorzitter College van Bestuur hebben deze gesprekken in 2018 niet plaatsgevonden. De Raad van Toezicht is samen met

bureau Leeuwendaal op zoek gegaan naar een opvolger. Per 1 september 2018 is mevr. Middelkoop aangesteld als voorzitter College van Bestuur.

Toepassing cao voor bestuurders

In aansluiting op het onderhandelingsakkoord tussen de bestuurdersvereniging en de Vereniging voor Toezichthouders in Onderwijsinstellingen (VTOI) werd de beloning van de bestuurders in 2018 conform het akkoord vastgesteld. De bedragen en vergoedingen worden verantwoord in de jaarrekening. De honorering van de bestuurders volgt de salarisschalen van de CAO voor bestuurders en blijft binnen de wettelijk gestelde kaders (Wet Normering Topinkomens voor overheidsinstellingen).

Declaraties

Declaraties van persoonlijk voorgeschoten onkosten vinden plaats conform het in 2016 vastgestelde declaratiereglement voor de leden van het College van Bestuur. Het lid van het College van Bestuur verantwoordt declaraties bij de voorzitter van het college en de voorzitter van het college bij de voorzitter van de Raad van Toezicht.

Functioneren Raad van Toezicht

Evaluatie

In 2018 heeft er geen jaarlijkse evaluatie plaatsgevonden.

Deskundigheidsbevordering

Voor de verdere professionalisering van de Raad werd ook in 2018 deelgenomen aan het netwerk voor toezichthouders en bestuurders van Verus (Vereniging voor katholiek en christelijk onderwijs) en het aanbod van de Vereniging voor Toezichthouders in Onderwijsinstellingen (VTOI).

Janneke Molenkamp
voorzitter Raad van Toezicht PCBO

26-6-2019

Bijlage 1

Berekening financiële ruimte

A. Aanwezig kapitaal	2018	prognose 2019	prognose 2020	prognose 2021
Totaal vermogen/ totaal kapitaal	€ 48.560,365	€ 46.546,587	€ 45.909,372	€ 45.585,992
-/- gebouwen en terreinen (G&T)	€ 838,935	€ 777,641	€ 716,347	€ 655,053
-/- privaat vermogen	€ 9.641,184	€ 9.619,604	€ 9.618,024	€ 9.616,444
totaal aanwezig kapitaal (gecorrigeerd)	€ 38.080.246	€ 36.149.342	€ 35.575.001	€ 35.314.495
1. kapitaal voor instandhouding materiële vaste activa (excl. gebouwen en terreinen)				
55% v vervangingswaarde MVA (excl. G&T)	€ 16.417,411	€ 17.358,791	€ 18.037,051	€ 18.847,476
2. kapitaal voor het doen van reguliere transacties (transactiefunctie)				
Hoogte kortlopende schulden (uitgangspunt: liquiditeit = 1,0)	€ 7.823,893	€ 6.200,000	€ 6.200,000	€ 6.200,000
3. kapitaal voor het opvangen van tegenvallers in de exploitatie (bufferfunctie)				
5% vd baten cf. uitgangspunt commissie Don	€ 2.959,966	€ 2.768,680	€ 2.752,280	€ 2.752,280
totaal benodigd kapitaal / kapitaalsbehoefte	€ 27.201.271	€ 26.327.471	€ 26.989.331	€ 27.799.756
Financiële ruimte (Verschil aanwezig kapitaal - benodigd kapitaal)	€ 10.878.975	€ 9.821.871	€ 8.585.670	€ 7.514.739
als percentage van totale baten	18%	18%	16%	14%
Totale baten	€ 59.199,327	€ 55.373,600	€ 55.045,600	€ 55.045,600

EVALUATIE FINANCIËLE BUFFER/ VERMOGENSPOSITIE

	2018	prognose 2019	prognose 2020	prognose 2021
I. Signalering voor te hoge financiële buffer (cf. methode IvhO, 2011)				
maximale financiële buffer: drie maal de signaleringswaarde van CVO	€ 8,879,899	€ 8,306,040	€ 8,256,840	€ 8,256,840
aanwezige buffer	€ 13,838,942	€ 12,590,551	€ 11,337,950	€ 10,267,019
Conclusie: te hoge financiële buffer?	te hoge buffer	te hoge buffer	te hoge buffer	te hoge buffer
boven de signalerings(boven)grens	€ 4,959,043	€ 4,284,511	€ 3,081,110	€ 2,010,179
II. Bandbreedte beoordeling financiële positie (cf. methode PwC, 2008)				
minimaal totaal vermogen/ totaal kapitaal	€ 25,708,779	€ 24,749,399	€ 25,349,599	€ 26,086,349
maximaal totaal vermogen/ totaal kapitaal	€ 40,633,698	€ 40,530,119	€ 41,746,919	€ 43,220,419
aanwezig totaal vermogen/ totaal kapitaal (excl. privaat vermogen)	€ 38,080,246	€ 36,149,342	€ 35,575,001	€ 35,314,495
Conclusie t.a.v. aanwezig vermogen (te krap/ binnen bandbreedte/ te ruim)	binnen bb	binnen bb	binnen bb	binnen bb
III. Bandbreedte beoordeling financiële positie (weerstandsvermogen)				
weerstandsvermogen: signalerings(boven)grens 40%	55%	58%	56%	55%
weerstandsvermogen (excl. privaat vermogen)	39%	40%	39%	37%

B Jaarrekening

B1 Balans per 31 december 2018

(na resultaatverdeling)

Activa	31-12-2018 EUR	31-12-2017 EUR
Vaste Activa		
1.2 Materiële vaste activa	5,703,152	5,804,048
1.3 Financiële vaste activa	<u>7,973,178</u>	<u>6,687,006</u>
Totaal vaste activa	13,676,330	12,491,054
Vlottende activa		
1.5 Vorderingen	4,050,270	4,325,642
1.7 Liquide middelen	<u>30,833,765</u>	<u>27,467,180</u>
Totaal vlottende activa	34,884,035	31,792,822
Totaal activa	<u><u>48,560,365</u></u>	<u><u>44,283,876</u></u>
Passiva		
	31-12-2018 EUR	31-12-2017 EUR
2.1 Eigen vermogen	31,612,621	31,226,341
2.2 Voorzieningen	9,053,411	6,794,076
2.3 Langlopende schulden	70,440	75,388
2.4 Kortlopende schulden	<u>7,823,893</u>	<u>6,188,071</u>
Totaal passiva	<u><u>48,560,365</u></u>	<u><u>44,283,876</u></u>

B2 Staat van Baten en Lasten 2018

Baten	2018 EUR	Begroot 2018 EUR	2017 EUR
3.1 Rijksbijdragen	49,534,434	44,562,460	46,535,301
3.2 Overige overheidsbijdragen en -subsidies	8,039,568	7,043,440	7,789,520
3.5 Overige baten	<u>1,393,278</u>	<u>1,180,300</u>	<u>1,490,015</u>
Totaal Baten	58,967,280	52,786,200	55,814,836
 Lasten			
	2018 EUR	Begroot 2018 EUR	2017 EUR
4.1 Personeelslasten	46,377,503	43,204,140	43,684,848
4.2 Afschrijvingen	1,045,497	1,029,935	1,071,693
4.3 Huisvestingslasten	5,408,673	4,286,400	4,353,221
4.4 Overige lasten	<u>5,937,529</u>	<u>3,575,700</u>	<u>4,148,536</u>
Totaal Lasten	58,769,202	52,096,175	53,258,298
 Saldo Baten en Lasten	198,078	690,025	2,556,538
 5 Financiële baten en lasten	188,202	173,700	236,159
Resultaat	<u><u>386,280</u></u>	<u><u>863,725</u></u>	<u><u>2,792,697</u></u>

Een analyse van de verschillen tussen de begroting en de werkelijke baten/lasten is opgenomen in het bestuursverslag.

B3 Kasstroomoverzicht 2018

		2018	2017
	Ref.	EUR	EUR
Kasstroom uit operationele activiteiten			
Saldo Baten en Lasten		198,078	2,556,538
Aanpassing voor:			
Afschrijvingen		1,049,370	1,067,869
Mutaties voorzieningen	2.2	2,259,335	1,166,990
Verandering in vlottende middelen:			
Vorderingen (-/-)	1.5	-275,372	971,762
Schulden	2.4	<u>1,635,822</u>	<u>-789,181</u>
Totaal Kasstroom uit bedrijfsoperaties		5,417,977	3,030,454
Ontvangen interest		232,047	273,392
Betaalde interest (-/-)		43,845	37,233
Mutaties overige financiële vaste activa		-	-
		188,202	236,159
Totaal kasstroom uit operationele activiteiten		5,606,179	3,266,613
Kasstroom uit investeringsactiviteiten			
Investerings in materiële vaste activa (-/-)	1.2	1,235,088	865,854
Desinvesterings in MVA	1.2	286,614	38,439
Overige inv. in financiële vaste activa (-/-)	1.3	<u>1,286,172</u>	<u>-22,114</u>
Totaal kasstroom uit investeringsactiviteiten		-2,234,646	-805,301
Kasstroom uit financieringsactiviteiten			
Nieuw opgenomen leningen	2.3	5,592	2,469
Aflossing langlopende schulden (-/-)	2.3	10,540	4,854
Totaal kasstroom uit financieringsactiviteiten		-4,948	-2,385
Overige balansmutaties		-	-
Mutatie liquide middelen		<u><u>3,366,585</u></u>	<u><u>2,458,927</u></u>

B4 Grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Algemene toelichting

1.1 Activiteiten

De activiteiten van de instelling bestaan voornamelijk uit het verstrekken van primair onderwijs op Christelijke grondslag en het verstrekken van educatie voorafgaand aan de basisschoolperiode.

1.2 Stelselwijzigingen

Er hebben in 2018 geen stelselwijzigingen plaatsgevonden.

1.3 Verbonden partijen

Als verbonden partij worden alle rechtspersonen aangemerkt waarover overheersende zeggenschap, gezamenlijke zeggenschap of invloed van betekenis kan worden uitgeoefend. Ook rechtspersonen die overwegende zeggenschap kunnen uitoefenen worden aangemerkt als verbonden partij. Er is geen sprake van een verbonden partij.

1.4 Toelichting op het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen. Ontvangsten en uitgaven uit hoofde van interest zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten. Onder de investeringen in materiële vaste activa zijn alleen opgenomen de investeringen waarvoor in 2018 geldmiddelen zijn opgeofferd.

1.5 Schattingen

Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat de leiding van de instelling over verschillende zaken zich een oordeel vormt, en dat de leiding schattingen maakt die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in art. 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

1.6 Financiële instrumenten

1.6.1 Valutarisico

De stichting kent geen valutarisico's. Transacties vinden plaats in euro's.

1.6.2 Renterisico

De stichting kent geen rentedragende vorderingen of schulden. Renteontwikkelingen spelen een rol voor liquide middelen aangehouden op spaarrekeningen.

1.6.3 Kredietrisico

De stichting kent beperkte kredietrisico's, omdat er zaken gedaan worden met betrouwbare partijen. Periodiek vindt er een toetsing plaats op de inbaarheid van de vorderingen. Ultimo 2018 is er geen voorziening voor oninbaarheid gevormd.

2 Grondslagen voor waardering van activa en passiva

2.1 Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de stellige uitspraken van de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving, die uitgegeven is door de Raad voor de Jaarverslaggeving. Deze bepalingen zijn van toepassing op grond van de Regeling Jaarverslaggeving Onderwijs. De jaarrekening is opgesteld in euro's.

In de balans en de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen. Met deze referenties wordt verwezen naar de toelichting.

De van het Rijk en gemeente Rotterdam ontvangen subsidiegelden worden ten gunste van reserves gebracht, waarop de uitgaven in mindering komen. Het bestuur van de Stichting beslist op welk moment tekorten in de reserves ten laste van het private vermogen van de Stichting worden gebracht.

De aan derden in rekening gebrachte bedragen administratie en beheer worden tezamen met de daarvoor en daartoe door het bestuur aangewezen subsidiegelden ten gunste van een reserve gebracht waarop de uitgaven in mindering komen.

Ten laste van de opbrengsten uit de exploitatie van de beleggingen en andere baten, worden die kosten verantwoord, die niet ten laste van subsidiegelden kunnen worden gebracht of waarvan het bestuur heeft besloten deze niet ten laste van de subsidiegelden te brengen.

Daarnaast zondert het bestuur uit deze opbrengsten gelden af voor een bepaald doel, die ten gunste van een reserve worden gebracht, waarop de werkelijke uitgaven in mindering komen.

Voorzover niet anders is vermeld, zijn activa en passiva opgenomen tegen verkrijgingsprijs.

Normering topinkomens

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semi-publieke sector (WNT) is met ingang van 1 januari 2013 van kracht. De WNT is van toepassing op de stichting en wordt nageleefd.

2.2 *Vergelijking met voorgaand jaar*

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn niet gewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar.

De VSO-scholen worden per 1 januari 2019 overgedragen aan de stichting CVO. De activa en passiva (reserves) van deze locaties worden mee overgedragen, waardoor een verplichting ontstaat. Deze verplichting is ontstaan op de datum van ondertekening van de notariële akte zijnde 31-12-2018 en is derhalve opgenomen onder de kortlopende schulden.

2.3 *Materiële vaste activa*

De gebouwen en terreinen worden alleen opgenomen indien er sprake is van economisch eigendom. De waardering vindt plaats tegen vervaardigings- of verkrijgingsprijs. De afschrijvingstermijnen voor gebouwen en verbouwingen liggen tussen de 10 en 40 jaar.

Overige

De materiële vaste activa zijn na eerste waardering gewaardeerd tegen historische aanschafwaarde verminderd met afschrijvingen op basis van de te verwachte economische levensduur. De afschrijving van de per 1 januari 2005 geactiveerde inventaris zal resultaatneutraal verlopen, omdat de afschrijvingstermijnen ten laste worden gebracht van de herwaarderingsreserve.

Aankopen van boven de € 1.000 worden geactiveerd. De afschrijvingstermijnen zijn bepaald voor onderwijsleerpakket op 8 jaar, voor ICT op 5 jaar en voor meubilair op 20 jaar.

Doordat de inventaris wordt geactiveerd komen er nu in eerste instantie minder kosten ten laste van de bestemmingsreserves exploitatie. Echter de toekomstige afschrijvingslasten zullen nog wel uit deze reserves moeten worden betaald. De totale jaarlijkse last van de afschrijvingslasten, verminderd met de vrijval van de herwaarderingsreserve zal de komende jaren gaan toenemen.

De afschrijvingskosten van de materiële vaste activa in balans sluiten niet aan met de afschrijvingskosten volgens de exploitatierekening. Dit wordt veroorzaakt doordat de afschrijvingskosten met betrekking tot het pand Elzendaal ten laste van de voorziening groot onderhoud worden gebracht.

Er wordt rekening gehouden met de bijzondere waardeverminderingen die op balansdatum worden verwacht. Dit jaar hebben zich geen bijzondere waardeverminderingen voorgedaan in de materiële vaste activa.

2.4 *Financiële vaste activa*

De onder financiële vaste activa opgenomen effecten, die bestemd zijn om de uitoefening van de werkzaamheid van de stichting duurzaam te dienen, worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. Indien sprake is van een duurzame waardevermindering vindt waardering plaats tegen deze lagere waarde; afwaardering vindt plaats ten laste van de staat van baten en lasten.

De onder financiële vaste activa opgenomen obligaties die tot de vervaldag zullen worden aangehouden worden initieel gewaardeerd tegen reële waarde. Vervolgens worden deze leningen en obligaties gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Bijzondere waardeverminderingen worden in mindering gebracht op de geamortiseerde kostprijs en direct verantwoord in de staat van baten en lasten.

Transactiekosten worden verwerkt in de staat van baten en lasten op het moment dat deze zich voordoen.

De financiële vaste activa worden gefinancierd vanuit zowel het privaat als het publiek eigen vermogen.

De financiële vaste activa bestaan uit het duurzaam fondsen mandaat en op de beursverhandelbare obligaties en staan daardoor volledig ter vrije beschikking van de stichting.

2.5 *Vorderingen*

Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie.

Vorderingen worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Als de ontvangst van de vordering is uitgesteld op grond van een verlengde overeengekomen betalingstermijn wordt de reële waarde bepaald aan de hand van de contante waarde van de verwachte ontvangsten. Eventuele voorzieningen wegens oninbaarheid dienen in mindering te worden gebracht op de boekwaarde van de vordering. De looptijd van de vorderingen is korter als 1 jaar.

2.6 *Liquide middelen*

Liquide middelen bestaan uit kas en banktegoeden met een looptijd korter dan twaalf maanden en staan volledig ter vrije beschikking. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de stichting.

2.7 *Eigen vermogen*

Het eigen vermogen bestaat uit algemene reserves, bestemmingsreserves en een herwaarderingsreserve. Hierin is tevens een segmentatie opgenomen naar publieke en private middelen.

De bestemmingsreserves zijn reserves met een beperktere bestedingsmogelijkheid, welke door het bestuur is aangebracht.

Bestemmingsreserve personeel

Het bestuur heeft de gelden van deze reserve geormerkt voor personele uitgaven.

Bestemmingsreserve huisvesting

Het bestuur heeft de gelden van deze reserve geormerkt voor huisvestingsuitgaven.

Bestemmingsreserve onderwijsvernieuwing

Het bestuur heeft de gelden van deze reserve geormerkt voor onderwijsleerpakketuitgaven.

Bestemmingsreserve meubilair

Het bestuur heeft de gelden van deze reserve geormerkt voor meubilair.

Overige exploitatiereserves

Deze reserves betreffen (door de gemeente geormerkte) subsidies.

Algemene private reserve

Het bestuur heeft de gelden van deze reserve geormerkt voor de aan het administratiekantoor verbonden uitgaven. Vanaf 2017 zijn hier ook de gelden opgenomen welke gereserveerd zijn ten behoeve van een wensenlijst inzake aanpassingen en inrichting van de peuterspeelzalen.

2.8 *Voorzieningen*

Algemeen

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan, waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen per balansdatum af te wikkelen. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichtingen af te wikkelen, tenzij anders vermeld.

Wanneer de verwachting is dat een derde de verplichtingen vergoedt, en wanneer het waarschijnlijk is dat deze vergoeding zal worden ontvangen bij de afwikkeling van de verplichting, dan wordt deze vergoeding als een actief in de balans opgenomen.

Pensioenvoorziening

De instelling heeft een toegezegd-pensioenregeling. Onder een toegezegd-pensioenregeling wordt verstaan een regeling waarbij aan de werknemers een pensioen wordt toegezegd, waarvan de hoogte afhankelijk is van leeftijd, salaris en dienstjaren. De instelling heeft de toegezegd-pensioenregeling bij het bedrijfstakpensioenfonds in de jaarrekening verwerkt volgens de verplichtingenbenadering. In geval van een tekort bij het bedrijfstakpensioenfonds heeft de instelling geen verplichting tot het doen van aanvullende bijdragen in het geval van een tekort, anders dan hogere toekomstige premies. Om deze reden is er geen pensioenvoorziening in de balans opgenomen.

Voorziening jubilea

De voorziening jubilea wordt opgenomen voor verwachte lasten voor jubilea gedurende het dienstverband van de werknemers.

Voorziening transitievergoedingen

In maart 2017 is het wetsvoorstel houdende maatregelen met betrekking tot de transitievergoeding bij ontslag wegens bedrijfseconomische omstandigheden of langdurige arbeidsongeschiktheid ingediend bij de Tweede Kamer. Als het wetsvoorstel tot wet verheven wordt, kunnen werkgevers die na 1 juli 2015 de transitievergoeding al verstrekt hebben – indien aan de voorwaarden wordt voldaan – aanspraak maken op de compensatie, ongeacht hoe lang geleden de transitievergoeding is betaald. In de balans is een vordering opgenomen voor deze aanspraak. De wet is aangenomen, maar de uitwerking is nog niet exact bekend, daarom hebben we een voorziening getroffen ter hoogte van ditzelfde bedrag.

Voorziening langdurige arbeidsongeschiktheid

De loonkosten van de werknemers waarvan bekend is dat zij niet kunnen terugkeren, worden grotendeels gecompenseerd door de van het UWV te ontvangen uitkeringen. Werknemers die in 2017 ziek zijn geworden vallen onder de stoploos verzekering. Deze verzekering kent een eigen behoud. Voor de werknemers met een reeds bekende WGA-uitkering zijn de toekomstige loonkosten opgenomen. Verder is een voorziening gevormd voor de transitievergoeding voor medewerkers waarvan bekend is dat zij gaan vertrekken.

Voorziening onderhoud

Met de opbouw van de voorziening onderhoud is in 2010 een aanvang gemaakt, welke dit jaar is voortgezet. Onderhoudskosten worden vanaf 2012 ten laste van de voorziening gebracht. Vanaf 2015 valt ook het buitenonderhoud onder de verantwoording van het bestuur. Aangezien deze bekostiging per 2015 start is er voor gekozen de opbouw van de voorziening vanaf 2015 aan te passen op basis van de onderhoudsplannen voor binnen- en buitenonderhoud.

Vooruitlopend op de vanaf 2020 verwachte aanscherping van verslaggevingsregels voor de opbouw van de voorziening groot onderhoud is er in 2018 een extra dotatie gedaan, waardoor het saldo in de voorziening per gebouw positief is en blijft voor de komende jaren. Bij de bepaling van de voorziening groot onderhoud ultimo 2018 is gebruik gemaakt van de tijdelijke uitzonderingsbepaling tot en met 2019 conform RJO artikel 4, lid 1c.

2.9 Langlopende schulden

Langlopende schulden worden gewaardeerd tegen reële waarde.

2.10 Schulden

Schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Transactiekosten die direct zijn toe te rekenen aan de verwerving van de schulden worden in de waardering bij eerste verwerking opgenomen. Schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, zijnde het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten. Het verschil tussen de bepaalde boekwaarde en de uiteindelijke aflossingswaarde wordt op basis van de effectieve rente gedurende de geschatte looptijd van de schulden in de staat van baten en lasten als interestlast verwerkt.

3 Grondslagen voor bepaling van het resultaat

3.1 Algemeen

De baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn verwezenlijkt. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen, indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

3.2 Rijksbijdragen

Rijksbijdragen worden als baten verantwoord in de staat van baten en lasten in het jaar waarop de toekenning betrekking heeft.

3.3 Overheidssubsidies

Exploitatiesubsidies worden als bate verantwoord in de staat van baten en lasten in het jaar waarin de gesubsidieerde kosten zijn gemaakt of opbrengsten zijn gederfd, of wanneer een gesubsidieerd exploitatietekort zich heeft voorgedaan. De baten worden verantwoord als het waarschijnlijk is dat deze worden ontvangen en de instelling de condities voor ontvangst kan aantonen.

3.4 Overige bedrijfsopbrengsten

Overige bedrijfsopbrengsten bestaan uit baten uit verhuur, detachering en overige baten.

3.5 Afschrijvingen op materiële vaste activa

Materiële vaste activa worden vanaf het moment van ingebruikneming afgeschreven over de verwachte toekomstige gebruiksduur van het actief.

Boekwinsten en -verliezen bij verkoop van materiële vaste activa zijn begrepen onder de afschrijvingen.

3.6 Personeelsbeloningen

Periodiek betaalbare beloningen

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de staat van baten en lasten voor zover ze verschuldigd zijn aan werknemers.

Pensioenen

De instelling heeft een pensioenregeling bij Stichting Bedrijfspensioenfonds ABP. Op deze pensioenregeling zijn de bepalingen van de Nederlandse Pensioenwet van toepassing en worden op verplichte of contractuele basis premies betaald door de instelling. ABP hanteert het middelloon als pensioengevende salarisgrondslag. ABP probeert ieder jaar de pensioenen te verhogen met de gemiddelde stijging van de lonen in de sectoren overheid en onderwijs. Wanneer de dekkingsgraad lager is dan 105% vindt er geen indexatie plaats. De premies worden verantwoord als personeelskosten zodra deze verschuldigd zijn. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa indien dit tot een terugstorting leidt of tot een vermindering van toekomstige betalingen. Nog niet betaalde premies worden als verplichting op de balans opgenomen.

De dekkingsgraad van Stichting Bedrijfspensioenfonds ABP per 31 december 2018 is 97%.

De actuele dekkingsgraad steeg in de eerste drie kwartalen van 104,4% naar 105,9% eind september 2018. Onrustige beurzen en dalende rente zorgen voor een daling naar 97% aan het eind van het jaar. De beleidsdekkingsgraad (het gemiddelde van de actuele dekkingsgraden over de twaalf laatste maanden) steeg in de eerste drie kwartalen van 101,5% naar 104,7% eind september 2018. Eind van het jaar zakte de beleidsdekkingsgraad naar 103,8% en eindigde daarmee 0,4% onder het vereiste minimum. Deze dekkingsgraad is enerzijds bepalend voor de verhoging van het pensioen. Gedeeltelijke indexatie mag bij een beleidsdekkingsgraad van 110% of hoger. Vanaf 123% mag ABP volledig indexeren. Met de huidige 103,8% is dit dus nog lang niet in beeld. Anderzijds kan de beleidsdekkingsgraad een rol spelen bij verlaging van het pensioen. Als deze beleidsdekkingsgraad tot en met 2020 onder het vereiste niveau van 104,2% zou blijven en de actuele dekkingsgraad eind 2020 ook lager is dan 104,2%, is verlaging van pensioen onvermijdelijk. De dekkingsgraad van een pensioenfonds geeft een indicatie of een pensioenfonds nu en in de toekomst de pensioenen kan uitbetalen. Hij geeft de verhouding weer tussen het beschikbare vermogen (€399 miljard) en de verplichtingen van ABP, dat zijn alle huidige en toekomstige pensioenuitkeringen (€411 miljard).

3.7 Financiële baten en lasten

Rentebaten en rentelasten

Rentebaten en rentelasten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de betreffende activa en passiva.

B5 Toelichting op de te onderscheiden posten van de balans

Vaste activa

1.2 Materiële vaste activa

	Aanschaf prijs 1-1-2018 EUR	Afschrijvingen cumulatief 1-1-2018 EUR	Boekwaarde 1-1-2018 EUR	Investeringen EUR	Aanschafprijs desinvesteringen EUR	Afschrijvingen desinvesteringen EUR	Afschrijvingen op desinvesteringen EUR	Overige mutaties EUR	Aanschaf prijs 31-12-2018 EUR	Afschrijvingen cumulatief 31-12-2018 EUR	Boekwaarde 31-12-2018 EUR
1.2.1 Gebouwen en terreinen	1,924,867	1,024,638	900,229			61,294			1,924,867	1,085,932	838,935
1.2.2 Inventaris en apparatuur	9,096,589	5,580,147	3,516,442	857,160	276,054	647,592	260,754	-175,347	9,263,792	5,728,429	3,535,363
Andere vaste bedrijfsmiddelen	4,234,630	2,847,253	1,387,377	377,928	583,635	340,484	560,494	-72,826	3,884,078	2,555,224	1,328,854
Materiële vaste activa	15,256,086	9,452,038	5,804,048	1,235,088	859,689	1,049,370	821,248	-248,173	15,072,737	9,369,585	5,703,152

De afschrijvingen in de tabel betreffen de afschrijvingskosten verminderd met de afschrijving van de desinvesteringen.

De boekwaarde van de desinvesteringen bedroeg 38.441 EUR.

De vervangingswaarde van de aanwezige inventaris bedraagt 23.546.755 EUR.

De overige mutaties betreffen de overdracht van de inventaris van de VSO-afdelingen naar CVO.

Toelichting bij post: Gebouwen en terreinen

Panden voor zover niet opgenomen in de materiële vaste activa zijn economisch eigendom van de gemeente.

	Bedrag EUR	Peildatum
OZB-waarde gebouwen en terreinen		
Elzendaal 15	969,000	1-1-2018
Utrechtsestraat 22a	150,000	1-1-2018
Prinses Margrietlaan 40b	224,000	1-1-2018
Koninginneweg 44	209,000	1-1-2018
Bergweg 148b	209,000	1-1-2018
Kerkstraat 67	133,000	1-1-2018
Rembrandtlaan 31	230,000	1-1-2018
Hillevliet 126	1,059,000	1-1-2018
Johannes Brandstraat 3-7	1,827,000	1-1-2018
Zuidpolderstraat 57	792,000	1-1-2018
Totaal	5,802,000	

geen OZB-waarde, omdat het een gedeelte van een gebouw betreft:

Uitbreiding Watersweg 7
Lokalen Noordhagen 80
Lokalen Pulselaan 184
Lokalen Herennoord 10

1.3 Financiële vaste activa

	Boekwaarde 1-1-2018	Investeringen en verstrekte leningen	Desinvesteringen en afgeloste leningen	Waardeverand eringen	Boekwaarde 31-12-2018	
	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	
1.3.6 Effecten	6,686,552	2,037,033	750,861	-	7,972,724	
1.3.7 Overige vorderingen	454	-	-	-	454	
Financiële vaste activa	6,687,006	2,037,033	750,861	-	7,973,178	
Uitsplitsing						
1.3.6.1 Aandelen						
1.3.6.2 Nederlandse staatsobligaties	90,756				90,756	publiek
1.3.6.3a Overige obligaties	4,693,456	1,495,822	400,000		5,789,278	publiek
1.3.6.3b Overige obligaties	50,000		50,000		-	privaat
1.3.6.4 Overige effecten	1,852,340	541,211	300,861		2,092,690	privaat
Effecten	6,686,552	2,037,033	750,861		7,972,724	
					8,612,560	

Alle effecten hebben een resterende looptijd langer dan een jaar.

Vorderingen

1.5	Vorderingen	31-12-2018 EUR	31-12-2017 EUR
1.5.1	Debiteuren	1,139,546	2,088,290
1.5.2	OCW	2,132,737	1,597,511
1.5.6	Overige overheden	361,632	201,759
1.5.7	Overige vorderingen	2,685	1,226
1.5.8	Overlopende activa	413,670	436,856
	Vorderingen	<u>4,050,270</u>	<u>4,325,642</u>
	Uitsplitsing		
1.5.8.1	Vooruitbetaalde kosten	202,456	232,449
1.5.8.2	Verstrekke voorschotten	2,983	1,276
1.5.8.3	Overige overlopende activa	<u>208,231</u>	<u>203,131</u>
	Overlopende activa	<u>413,670</u>	<u>436,856</u>

Toelichting bij post: Debiteuren

Dit betreffen voornamelijk vorderingen ivm (gemeentelijke) subsidies, huren en voorgeschoten kosten.

Toelichting bij post: OCW

Dit betreft de vordering als gevolg van het betalingsritme voor de personele vergoeding en prestatiebox en de vergoeding asielzoekerskinderen .

Toelichting bij post: Overige overheden

Dit betreft de te vorderen transitievergoedingen. Deze kunnen met terugwerkende kracht worden gevorderd zodra de betreffende wettelijke regeling is ingevoerd.

Toelichting bij post: Overige overlopende activa

Dit betreft de te vorderen rente op de spaarrekeningen en obligaties.

Liquide middelen

1.7	Liquide middelen	31-12-2018 EUR	31-12-2017 EUR
1.7.1	Kasmiddelen	8,812	9,313
1.7.2	Tegoeden op bank- en girorekeningen	30,824,953	27,457,867
	Liquide middelen	<u>30,833,765</u>	<u>27,467,180</u>

Eigen vermogen

2.1 Eigen vermogen

	Stand 1-1-2018 EUR	Resultaat EUR	Overige mutaties EUR	Stand 31-12-2018 EUR
2.1.1 Algemene reserve	-	-	-	-
2.1.2 Bestemmingsreserve (publiek)	21,245,622	1,920,999	-1,565,679	21,600,942
2.1.3 Bestemmingsreserve (privaat)	1,034,113	87,544	-	1,121,657
2.1.6 Herwaarderingsreserve	444,079	-63,440	-10,144	370,495
2.1.8 Statutaire reserves (privaat)	8,502,527	17,000	-	8,519,527
Eigen vermogen	<u>31,226,341</u>	<u>1,962,103</u>	<u>-1,575,823</u>	<u>31,612,621</u>
Uitsplitsing				
2.1.2.N Reserve personeel	14,483,409	1,785,740	-930,082	15,339,067
Reserve huisvestingsbeleid	2,756,756	-541,549	-	2,215,207
Reserve onderwijsvernieuwingen	2,538,315	236,347	-396,792	2,377,870
Reserve meubilair	1,225,976	66,922	-140,634	1,152,264
Reserve overige expl.reserves	241,166	373,539	-98,171	516,534
Bestemmingsreserve (publiek)	<u>21,245,622</u>	<u>1,920,999</u>	<u>-1,565,679</u>	<u>21,600,942</u>
Uitsplitsing				
2.1.3.N Algemene private reserves	863,077	87,544	-	950,621
Bestemmingsreserve Pernis	171,036	-	-	171,036
Bestemmingsreserve (privaat)	<u>1,034,113</u>	<u>87,544</u>	<u>-</u>	<u>1,121,657</u>

Een toelichting ten aanzien van de doelstelling van de diverse bestemmingsreserves is opgenomen in de grondslagen.

De statutaire reserve bestaat uit het private stichtingskapitaal.

Voorzieningen en Langlopende schulden

2.2 Voorzieningen

	Stand 1-1-2018	Dotaties	Onttrekkingen	Vrijval	Stand per 31-12-2018	Kortlopend deel <1 jaar	Langlopend deel >1 jaar
2.2.1 Personeelsvoorzieningen	700,669	476,113	160,925	-	1,015,857	173,747	842,110
2.2.2 Voorziening groot onderhoud	5,571,980	3,070,000	859,256	289,640	7,493,084	1,505,419	5,987,665
2.2.3 Overige voorzieningen	521,427	57,964	34,921	-	544,470	-	544,470
Voorzieningen	6,794,076	3,604,077	1,055,102	289,640	9,053,411	1,679,166	7,374,245

Uitsplitsing

2.2.1.1 Voorziening jubilea	398,960	88,855	60,975		426,840	54,432	372,408
2.2.1.2 Voorziening transitievergoedingen	201,759	159,873	-		361,632		361,632
2.2.1.3 Voorziening langdurige arbeidsongeschiktheid	99,950	227,385	99,950		227,385	119,315	108,070
Voorzieningen	700,669	476,113	160,925	-	1,015,857	173,747	842,110

Uitsplitsing

2.2.3.1 Voorziening schoolpleinen	143,314				143,314		143,314
2.2.3.2 Voorziening onderhoud eigendomsgebouwen	378,113	57,964	34,921		401,156		401,156
Voorzieningen	521,427	57,964	34,921	-	544,470	-	544,470

2.3 Langlopende schulden

	Stand 1-1-2018	Aangegane leningen	Aflossingen	Stand per 31-12-2018	Kortlopend deel <1 jaar	Langlopend deel 1<>5 jaar	Langlopend deel >5 jaar
2.3.5 Overige langlopende schulden	75,388	5,592	10,540	70,440	-	62,098	8,342
Langlopende schulden	75,388	5,592	10,540	70,440	-	62,098	8,342

Toelichting bij post: Overige langlopende schulden
De langlopende schulden betreffen het spaarverlof.

Kortlopende schulden

2.4	Kortlopende schulden	31-12-2018 EUR	31-12-2017 EUR
2.4.3	Crediteuren	1,361,039	1,286,676
2.4.4	OCW	-	-
2.4.7	Belastingen en premies sociale verzekeringen	1,865,642	1,732,923
2.4.8	Schulden terzake van pensioenen	487,379	471,461
2.4.9	Overige kortlopende schulden	1,624,833	-
2.4.10	Overlopende passiva	<u>2,485,000</u>	<u>2,697,011</u>
	Kortlopende schulden	<u>7,823,893</u>	<u>6,188,071</u>
	Uitsplitsing		
2.4.7.1	Loonheffing	1,847,313	1,726,259
2.4.7.2	Omzetbelasting	<u>18,329</u>	<u>6,664</u>
	Belastingen en premies sociale verzekeringen	<u>1,865,642</u>	<u>1,732,923</u>
	Uitsplitsing		
2.4.10.4	Vooruitontvangen termijnen	320,645	557,230
2.4.10.5	Vakantiegeld en -dagen	1,283,314	1,329,727
2.4.10.6	Accountants- en administratiekosten	29,622	31,068
2.4.10.8	Overige	<u>851,419</u>	<u>778,986</u>
	Overlopende passiva	<u>2,485,000</u>	<u>2,697,011</u>

Toelichting bij post: Vooruitontvangen termijnen

Betreft per eind 2017 o.a. van de gemeente ontvangen bedragen in verband met nog uit te voeren werkzaamheden in het kader van de renovaties van de Pniël, Sleutel, Regenboog VSO respectievelijk ca. € 90.000, € 180.000 en € 260.000, bouwvoorbereiding bij de Da Costa ca. € 160.000 en gevelkozijnen bij de Margrietschool ca. € 81.000 gesaldeerd met vorderingen inzake voorgeschoten kosten voor huisvesting van de Klaver € 54.000 en renovatie van de Klaver Heijplaat € 161.000. Per eind 2018 is het openstaande bedrag van 2017 mbt de Pniël gewijzigd naar € 57.000, de overige bedragen staan nog open. Daarbij staat nog een voorschot open voor de instandhouding van het Open Venster van € 174.000 en zijn kosten voorgeschoten voor de aanpassing van het schoolplein van het Waterschip ca. € 143.000. Tevens bevat deze post de vooruitontvangen ouderbijdragen inzake de kinderopvang resp. € 29.229 en € 27.850.

Alle kortlopende schulden hebben een resterende looptijd van korter dan een jaar.

Model G Verantwoording subsidies

G1 Subsidies zonder verrekeningsclausule

Omschrijving	Toewijzing Kenmerk	Toewijzing datum	Bedrag toewijzing EUR	Ontvangen t/m verslagjaar EUR	Prestatie afgerond? Ja/Nee	
Subsidie voor studie	929417	3-9-2018	25,331	25,331	Ja	02XM
Subsidie voor studie	928395	6-9-2018	12,093	12,093	Ja	08VN
Subsidie voor studie	928440	6-9-2018	12,093	12,093	Ja	09CV
Subsidie voor studie	928596	6-9-2018	3,023	3,023	Ja	10MY
Subsidie voor studie	928636	6-9-2018	2,570	2,570	Ja	10QX
Subsidie voor studie	930823	6-9-2018	-6,424	-6,424	Ja	16JW
Subsidie voor studie	929257	26-9-2018	18,517	18,517	Ja	16JW
Subsidie voor studie	930804	26-9-2018	10,884	10,884	Ja	16NZ
Subsidie zij-instroom	942048	19-12-2018	-20,000	-20,000		02XM
Subsidie zij-instroom	935824	20-11-2018	20,000	20,000		02XM
Subsidie zij-instroom	942031	19-12-2018	20,000	20,000	Ja	04UT
Subsidie zij-instroom	935821	20-11-2018	20,000	20,000	Ja	08VN
Subsidie zij-instroom	931929	22-10-2018	20,000	20,000	Ja	09TP
Subsidie zij-instroom	931954	22-10-2018	20,000	20,000	Ja	10QX
Subsidie zij-instroom	931946	22-10-2018	20,000	20,000	Ja	12HY
Subsidie zij-instroom	931951	22-10-2018	20,000	20,000	Ja	14HU
Subsidie zij-instroom	931924	22-10-2018	20,000	20,000	Ja	14KK
Subsidie zij-instroom	935844	20-11-2018	20,000	20,000	Ja	16YB
Subsidie zij-instroom	935828	20-11-2018	20,000	20,000	Ja	16YU

Totaal

258,086	258,086
---------	---------

G2 Subsidies met verrekeningsclausule

G2A Aflopend per ultimo verslagjaar

Omschrijving	Toewijzing kenmerk	Toewijzing datum	Bedrag toewijzing	Ontvangen t/m verslagjaar	Totale kosten	Te verrekenen
			EUR	EUR	EUR	EUR
Totaal			-	-	-	-

G2B Doorlopend tot in een volgend verslagjaar

Omschrijving	Toewijzing kenmerk	Toewijzing datum	Bedrag toewijzing	Saldo 1-1-2018	Ontvangen t/m verslagjaar	Lasten in verslagjaar	Totale kosten	Saldo nog te besteden 31-12-2018
			EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Totaal			-	-	-	-	-	-

B6 Niet uit de balans blijkende verplichtingen

Contracten

	betreft		kosten 2018
CSU	schoonmaak	conform aanbesteding	€ 396,384
VLS	schoonmaak	conform aanbesteding	€ 230,946
Gom	schoonmaak	conform aanbesteding	€ 301,957

De overige doorlopende contracten hebben individueel een jaarlast van minder dan € 100.000.

Voorziening duurzame inzetbaarheid

De regeling duurzame inzetbaarheid treedt conform artikel 8A.1 in op 1 oktober 2014. Wanneer er sprake is van een vooraf ingediend plan voor verlof dan dient hier een voorziening voor te worden gevormd.

Sinds oktober 2014 heeft het bestuur geen verzoeken ontvangen van 57-plussers die hun uren duurzame inzetbaarheid willen sparen, daarom is er geen voorziening gevormd.

In het kader van het eigenrisicodragerschap voor de regeling Werkhervatting Gedeeltelijk Arbiedsgeschikten (WGA) wordt een garantie verlangd door de Belastingdienst. Deze garantiefaciliteit wordt ter beschikking gesteld door Nationale Borg. Als voorwaarde voor deze garantie werd een bankgarantie gevraagd voor een bedrag van € 260.000 voor 2017 en het uitlooprisico (2017 t/m 2023). Deze bankgarantie was afgesloten bij de ABN-Amrobank en is in de loop van 2017 beëindigd omdat Nationale Borg onze financiële situatie als voldoende heeft beoordeeld zodat geen aanvullende garantie meer verplicht is.

Vanaf 2018 is een nieuwe verzekering afgesloten bij Loyalis, gekozen is voor een conventionele verzekering zodoende ligt het risico nu bij de verzekeraar.

B7 Toelichting op de te onderscheiden posten van de staat van baten en lasten

Baten

Overheidsbijdragen

3.1	Rijksbijdragen	2018 EUR	Begroot 2018 EUR	2017 EUR
3.1.1	Rijksbijdragen OCW	47,453,144	44,562,460	44,634,159
3.1.2	Overige subsidies OCW	1,525,766	-	1,340,408
3.1.3.2	Ontvangen doorbetalingen Rijksbijdrage SWV Rijksbijdragen	555,524 <u>49,534,434</u>	- <u>44,562,460</u>	560,734 <u>46,535,301</u>

3.2	Overige overheidsbijdragen en -subsidies	2018 EUR	Begroot 2018 EUR	2017 EUR
3.2.2	Overige gemeentelijke bijdragen en subsidies Ov overheidsbijdr. en -subsidies	8,039,568 <u>8,039,568</u>	7,043,440 <u>7,043,440</u>	7,789,520 <u>7,789,520</u>

Andere baten

3.5	Overige baten	2018 EUR	Begroot 2018 EUR	2017 EUR
3.5.1	Verhuur	460,932	449,175	421,315
3.5.6	Overige Overige baten	932,346 <u>1,393,278</u>	731,125 <u>1,180,300</u>	1,068,700 <u>1,490,015</u>

Lasten

4.1	Personeelslasten	2018 EUR	Begroot 2018 EUR	2017 EUR
4.1.1	Lonen en salarissen	43,710,631	42,460,815	41,961,725
4.1.2	Overige personele lasten	3,522,529	1,474,425	2,600,108
4.1.3	Af: uitkeringen	855,657	731,100	876,985
	Personeelslasten	<u>46,377,503</u>	<u>43,204,140</u>	<u>43,684,848</u>
	Uitsplitsing			
4.1.1.1	Brutolonen en salarissen	32,833,424		31,905,936
4.1.1.2	Sociale lasten	6,568,324		5,802,253
4.1.1.3	Pensioenpremies	4,308,883		4,253,536
	Lonen en salarissen	<u>43,710,631</u>		<u>41,961,725</u>
4.1.2.1	Dotaties personele voorzieningen	315,188	-	283,089
4.1.2.2	Personeel niet in loondienst	1,788,829	250,000	626,432
4.1.2.3	Overig	1,418,512	1,224,425	1,690,587
	Overige personele lasten	<u>3,522,529</u>	<u>1,474,425</u>	<u>2,600,108</u>
	Het gemiddeld aantal FTE's is	684.96		698.91
	waarvan in het buitenland	0		0
4.2	Afschrijvingen	2018 EUR	Begroot 2018 EUR	2017 EUR
4.2.2	Materiële vaste activa	<u>1,045,497</u>	<u>1,029,935</u>	<u>1,071,693</u>
	Afschrijvingen	<u>1,045,497</u>	<u>1,029,935</u>	<u>1,071,693</u>
4.3	Huisvestingslasten	2018 EUR	Begroot 2018 EUR	2017 EUR
4.3.1	Huur	44,561	-	43,911
4.3.3	Onderhoud	429,863	459,200	433,477
4.3.4	Energie en water	796,521	884,500	935,900
4.3.5	Schoonmaakkosten	964,566	964,200	927,007
4.3.6	Heffingen	87,344	80,000	102,546
4.3.8	Dotatie overige onderhoudsvoorzieningen	3,070,000	1,880,000	1,880,000
4.3.7	Overige	15,818	18,500	30,380
	Huisvestingslasten	<u>5,408,673</u>	<u>4,286,400</u>	<u>4,353,221</u>

4.4	Overige lasten	2018 EUR	Begroot 2018 EUR	2017 EUR
4.4.1	Administratie en beheerslasten	552,831	546,250	529,602
4.4.2	Inventaris, apparatuur en leermiddelen	1,514,119	1,474,925	1,608,948
4.4.3	Dotatie overige voorzieningen	57,964	58,700	57,106
4.4.4	Overige	2,236,792	1,495,825	1,952,880
4.4.5	Buitengewone lasten	<u>1,575,823</u>	<u>-</u>	<u>-</u>
	Overige lasten	<u><u>5,937,529</u></u>	<u><u>3,575,700</u></u>	<u><u>4,148,536</u></u>

Toelichting bij post: Buitengewone lasten

Dit betreft de verplichting die is ontstaan door de overdracht van de VSO-locaties aan de stichting CVO.

Financieel

5	Financiële baten en lasten	2018 EUR	Begroot 2018 EUR	2017 EUR
5.1	Rentebaten	290,077	215,200	293,239
5.3	Waardeveranderingen fin. vaste activa en effecten	-	-	-
5.4	Overige opbrengsten fin. vaste activa en effecten	-58,030	-	-19,847
5.5	Rentelasten (-/-)	43,845	41,500	37,233
	Financiële baten en lasten	<u>188,202</u>	<u>173,700</u>	<u>236,159</u>

B7 Toelichting op de te onderscheiden posten van de staat van baten en lasten

Baten		PO	Kinderopvang	Totaal
Overheidsbijdragen				
3.1	Rijksbijdragen	2018 EUR	2018 EUR	2018 EUR
3.1.1	Rijksbijdragen OCW	47,453,144	-	47,453,144
3.1.2	Overige subsidies OCW	1,525,766	-	1,525,766
3.1.3.2	Ontvangen doorbetalingen Rijksbijdrage SWV Rijksbijdragen	555,524 <u>49,534,434</u>	- <u>-</u>	555,524 <u>49,534,434</u>
3.2	Overige overheidsbijdragen en -subsidies	2018 EUR	2018 EUR	2018 EUR
3.2.2	Overige gemeentelijke bijdragen en subsidies Ov overheidsbijdr. en -subsidies	5,479,262 <u>5,479,262</u>	2,560,306 <u>2,560,306</u>	8,039,568 <u>8,039,568</u>
Andere baten				
3.5	Overige baten	2018 EUR	2018 EUR	2018 EUR
3.5.1	Verhuur	460,932	-	460,932
3.5.6	Overige Overige baten	932,346 <u>1,393,278</u>	- <u>-</u>	932,346 <u>1,393,278</u>

Lasten		PO	Kinderopvang	Totaal
		2018	2018	2018
		EUR	EUR	EUR
4.1	Personeelslasten			
4.1.1	Lonen en salarissen	41,640,761	2,069,870	43,710,631
4.1.2	Overige personele lasten	3,502,450	20,079	3,522,529
4.1.3	Af: uitkeringen	855,657	-	855,657
	Personeelslasten	44,287,554	2,089,949	46,377,503
	Uitsplitsing			
4.1.1.1	Brutolonen en salarissen	31,278,633	1,554,791	32,833,424
4.1.1.2	Sociale lasten	6,257,288	311,036	6,568,324
4.1.1.3	Pensioenpremies	4,104,840	204,043	4,308,883
	Lonen en salarissen	41,640,761	2,069,870	43,710,631
4.1.2.1	Dotaties personele voorzieningen	315,188	-	315,188
4.1.2.2	Personeel niet in loondienst	1,788,829	-	1,788,829
4.1.2.3	Overig	1,398,433	20,079	1,418,512
	Overige personele lasten	3,502,450	20,079	3,522,529
Het gemiddeld aantal FTE's is		647.98	36.98	684.96
waarvan in het buitenland		0	0	0
4.2	Afschrijvingen			
		2018	2018	2018
		EUR	EUR	EUR
4.2.2	Materiële vaste activa	1,038,647	6,850	1,045,497
	Afschrijvingen	1,038,647	6,850	1,045,497
4.3	Huisvestingslasten			
		2018	2018	2018
		EUR	EUR	EUR
4.3.1	Huur	44,561	-	44,561
4.3.3	Onderhoud	320,881	108,982	429,863
4.3.4	Energie en water	757,385	39,136	796,521
4.3.5	Schoonmaakkosten	879,386	85,180	964,566
4.3.6	Heffingen	87,344	-	87,344
4.3.8	Dotatie overige onderhoudsvoorzieningen	3,070,000	-	3,070,000
4.3.7	Overige	15,818	-	15,818
	Huisvestingslasten	5,175,375	233,298	5,408,673

		PO	Kinderopvang	Totaal
Lasten (vervolg)				
4.4	Overige lasten	2018 EUR	2018 EUR	2018 EUR
4.4.1	Administratie en beheerslasten	490,735	62,096	552,831
4.4.2	Inventaris, apparatuur en leermiddelen	1,469,334	44,785	1,514,119
4.4.3	Dotatie overige voorzieningen	57,964	-	57,964
4.4.4	Overige	2,133,963	102,829	2,236,792
4.4.5	Buitengewone lasten	1,575,823	-	1,575,823
	Overige lasten	<u>5,727,819</u>	<u>209,710</u>	<u>5,937,529</u>

Financieel

5	Financiële baten en lasten	2018 EUR	2018 EUR	2018 EUR
5.1	Rentebaten	289,904	173	290,077
5.3	Waardeveranderingen fin. vaste activa en effecten	-	-	-
5.4	Overige opbrengsten fin. vaste activa en effecten	-58,030	-	-58,030
5.5	Rentelasten (-/-)	43,407	438	43,845
	Financiële baten en lasten	<u>188,467</u>	<u>-265</u>	<u>188,202</u>

B8 Toelichting op de te onderscheiden posten van de staat van baten en lasten per sector

Baten primair onderwijs

Overheidsbijdragen

3.1	Rijksbijdragen	2018 EUR	Begroot 2018 EUR	2017 EUR
3.1.1	Rijksbijdragen OCW	47,453,144	44,562,460	44,634,159
3.1.2	Overige subsidies OCW	1,525,766	-	1,340,408
3.1.3.2	Ontvangen doorbetalingen Rijksbijdrage SWV Rijksbijdragen	555,524 <u>49,534,434</u>	- <u>44,562,460</u>	560,734 <u>46,535,301</u>

3.2	Overige overheidsbijdragen en -subsidies	2018 EUR	Begroot 2018 EUR	2017 EUR
3.2.2	Overige gemeentelijke bijdragen en subsidies Ov overheidsbijdr. en -subsidies	5,479,262 <u>5,479,262</u>	4,842,940 <u>4,842,940</u>	5,352,897 <u>5,352,897</u>

Andere baten

3.5	Overige baten	2018 EUR	Begroot 2018 EUR	2017 EUR
3.5.1	Verhuur	460,932	449,175	421,315
3.5.6	Overige Overige baten	932,346 <u>1,393,278</u>	731,125 <u>1,180,300</u>	1,068,700 <u>1,490,015</u>

Lasten primair onderwijs

4.1	Personeelslasten	2018 EUR	Begroot 2018 EUR	2017 EUR
4.1.1	Lonen en salarissen	41,640,761	40,490,315	39,878,125
4.1.2	Overige personele lasten	3,502,450	1,474,425	2,588,756
4.1.3	Af: uitkeringen	855,657	731,100	876,985
	Personeelslasten	<u>44,287,554</u>	<u>41,233,640</u>	<u>41,589,896</u>
	Uitsplitsing			
4.1.1.1	Brutolonen en salarissen	31,278,633		30,310,731
4.1.1.2	Sociale lasten	6,257,288		5,522,218
4.1.1.3	Pensioenpremies	4,104,840		4,045,176
	Lonen en salarissen	<u>41,640,761</u>		<u>39,878,125</u>
4.1.2.1	Dotaties personele voorzieningen	315,188	-	283,089
4.1.2.2	Personeel niet in loondienst	1,788,829	250,000	626,432
4.1.2.3	Overig	1,398,433	1,224,425	1,679,235
	Overige personele lasten	<u>3,502,450</u>	<u>1,474,425</u>	<u>2,588,756</u>
	Het gemiddeld aantal FTE's is	647.98		660.91
	waarvan in het buitenland	0		0
4.2	Afschrijvingen	2018 EUR	Begroot 2018 EUR	2017 EUR
4.2.2	Materiële vaste activa	<u>1,038,647</u>	<u>1,029,935</u>	<u>1,069,069</u>
	Afschrijvingen	<u>1,038,647</u>	<u>1,029,935</u>	<u>1,069,069</u>
4.3	Huisvestingslasten	2018 EUR	Begroot 2018 EUR	2017 EUR
4.3.1	Huur	44,561	-	43,911
4.3.3	Onderhoud	320,881	353,300	323,473
4.3.4	Energie en water	757,385	845,400	895,508
4.3.5	Schoonmaakkosten	879,386	879,200	839,095
4.3.6	Heffingen	87,344	80,000	102,546
4.3.8	Dotatie overige onderhoudsvoorzieningen	3,070,000	1,880,000	1,880,000
4.3.7	Overige	15,818	18,500	30,380
	Huisvestingslasten	<u>5,175,375</u>	<u>4,056,400</u>	<u>4,114,913</u>

4.4	Overige lasten	2018 EUR	Begroot 2018 EUR	2017 EUR
4.4.1	Administratie en beheerslasten	490,735	546,250	529,602
4.4.2	Inventaris, apparatuur en leermiddelen	1,469,334	1,474,925	1,566,787
4.4.3	Dotatie overige voorzieningen	57,964	58,700	57,106
4.4.4	Overige	2,133,963	1,495,825	1,927,749
4.4.5	Buitengewone lasten	<u>1,575,823</u>	<u>-</u>	<u>-</u>
	Overige lasten	<u><u>5,727,819</u></u>	<u><u>3,575,700</u></u>	<u><u>4,081,244</u></u>
	Specificatie honorarium			
4.4.1.1	Onderzoek jaarrekening	41,745		40,535
4.4.1.2	Andere controleopdrachten	22,446		19,281
4.4.1.3	Fiscale adviezen	-		-
4.4.1.4	Andere niet-controledienst	<u>3,863</u>		<u>14,167</u>
	Accountantslasten	<u><u>68,054</u></u>		<u><u>73,983</u></u>

Financieel primair onderwijs

5	Financiële baten en lasten	2018 EUR	Begroot 2018 EUR	2017 EUR
5.1	Rentebaten	289,904	215,200	292,634
5.3	Waardeveranderingen fin. vaste activa en effecten		-	
5.4	Overige opbrengsten fin. vaste activa en effecten	-58,030	-	-19,847
5.5	Rentelasten (-/-)	43,407	41,500	36,923
	Financiële baten en lasten	<u>188,467</u>	<u>173,700</u>	<u>235,864</u>

Bestemming exploitatiesaldo primair onderwijs

Resultaat voor mutatie reserves	366,046	2,758,955
Overige mutaties	1,575,823-	-
t.g.v. herwaarderingsreserve	63,440-	63,439-
t.g.v. bestemmingsreserves exploitatie	115,025	173,895
t.g.v. bestemmingsreserves personeel	1,785,740	2,360,198
t.l.v. bestemmingsreserve Pernis	-	27,500-
t.g.v. algemene private reserves	<u>87,544</u>	<u>307,198</u>
	<u>1,924,869</u>	<u>2,750,352</u>
t.g.v. private Statutaire reserve	<u>17,000</u>	<u>8,603</u>

B8 Toelichting op de te onderscheiden posten van de staat van baten en lasten per sector

Baten kinderopvang

	2018 EUR	Begroot 2018 EUR	2017 EUR
3.1 Rijksbijdragen	-	-	-
3.2.2 Overige gemeentelijke bijdragen en subsidies	2,560,306	2,200,500	2,436,623
3.5.6 Overige baten	-	-	-
Totaal baten	<u>2,560,306</u>	<u>2,200,500</u>	<u>2,436,623</u>

Lasten kinderopvang

	2018 EUR	Begroot 2018 EUR	2017 EUR
4.1.1 Lonen en salarissen	2,069,870	1,970,500	2,083,600
4.1.2 Overige personele lasten	20,079	-	11,352
4.2.2 Afschrijvingen Materiële vaste activa	6,850	-	2,624
4.3.1 Huur	-	-	-
4.3.3 Onderhoud	108,982	105,900	110,004
4.3.4 Energie en water	39,136	39,100	40,392
4.3.5 Schoonmaakkosten	85,180	85,000	87,912
4.4.1 Administratie en beheerslasten	62,096	-	-
4.4.2 Inventaris, apparatuur en leermiddelen	44,785	-	42,161
4.4.3 Dotatie overige voorzieningen	-	-	-
4.4.4 Overige lasten	<u>102,829</u>	<u>-</u>	<u>25,131</u>
Totaal lasten	<u>2,539,807</u>	<u>2,200,500</u>	<u>2,403,176</u>

Financieel kinderopvang

	2018 EUR	Begroot 2018 EUR	2017 EUR
5.1 Rentebaten	173	-	605
5.5 Rentelasten (-/-)	<u>438</u>	<u>-</u>	<u>310</u>
Financiële baten en lasten	<u>-265</u>	<u>-</u>	<u>295</u>

Bestemming exploitatiesaldo kinderopvang

Resultaat voor mutatie reserves	20,234	-	33,742
t.g.v. herwaarderingsreserve	-	-	-
t.g.v. bestemmingsreserves exploitatie	20,234	-	33,137
t.g.v. bestemmingsreserves personeel	-	-	-
t.l.v. bestemmingsreserve Pernis	-	-	-
t.g.v. algemene private reserves	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>-</u>
	<u>20,234</u>		<u>33,137</u>
t.g.v. private Statutaire reserve	<u>-</u>		<u>605</u>

B8 Overzicht verbonden partijen

Model E: Verbonden partijen

Verbonden partij, meerderheidsdeelneming

Naam	Juridische vorm 2018	Statutaire zetel	Contracton derwijs	Contracton derzoek	Onroeren de zaken	Overige	Eigen vermogen 31-12-2018 EUR	Resultaat jaar 2018 EUR	Deelname %	Consolidatie Ja/Nee
x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Verbonden partij, minderheidsdeelneming

Naam	Juridische vorm 2018	Statutaire zetel	Contracton derwijs	Contracton derzoek	Onroeren de zaken	Overige	Deelname %
x	x	x	x	x	x	x	x

Verbonden partij met belang in bevoegd gezag

Naam	Juridische vorm 2018	Statutaire zetel	Contracton derwijs	Contracton derzoek	Onroeren de zaken	Overige	Deelname %
St. voor I.C.B.O. te Rotterdam eo	stichting	Rotterdam	Nee	Nee	Nee	Ja	50

Toelichting op verbonden partijen:

De 2 leden van het College van Bestuur zijn lid van het bestuur van de stichting voor Interconfessioneel Basisonderwijs te Rotterdam e.o.. De overige 2 bestuursleden van de stichting I.C.B.O. zijn bestuurders van de Rotterdamse Vereniging voor Katholiek Onderwijs.

Samenwerkingsverband

In het kader van Passend Onderwijs is PCBO aangesloten bij het Samenwerkingsverband PPO Rotterdam.

B9 Wet Normering bezoldiging topfunctionarissen

WNT: Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector

4.1 Vermelding bezoldiging topfunctionarissen en gewezen topfunctionarissen

Vermelding alle bestuurders met dienstbetrekking

Functie	Voorzitter (J/N)	Naam	Aanvang functie	Einde functie	Omvang dienst- verband in Fte	Beloningen 2018 plus belastbare goedingen	Beloningen op termijn 13,661	Uitkeringen wegens beëindiging v/h dienst verband	Beloningen 2017 plus belastbare onkostenver- goedingen	Beloningen betaalbaar op termijn 17,126
Voorzitter College van Bestuur	J	Terdu, CJ	1-2-2010	30-9-2018	1.0000	96,613	13,661	-	121,439	17,126
Voorzitter College van Bestuur	J	Middelkoop, D	1-9-2018		1.0000	38,977	6,059		-	-
Lid College van Bestuur	N	Monster, P	1-1-2006		1.0000	130,532	18,215	-	126,469	17,126

Vermelding alle toezichthouders

Functie	Voorzitter (J/N)	Naam	Aanvang functie	Einde functie	Bezoldiging 2018	Uitkeringen wegens beëindiging v/h dienst verband	Bezoldiging 2017
Voorzitter Raad van Toezicht	J	Molenkamp, J	1-3-2017		5,750		4,792
Lid Raad van Toezicht	N	Kooren, RIM	1-3-2010	16-4-2018	-		1,950
Lid Raad van Toezicht	N	Stroetinga, M	1-9-2011		1,909	-	1,908
Lid Raad van Toezicht	N	van der Ent, D	1-4-2012		3,900	-	3,900
Lid Raad van Toezicht	N	van der Leer, LJ	1-3-2010		2,975	-	2,974
Lid Raad van Toezicht	N	Rietbergen, M	1-3-2015		3,644	-	2,875
Lid Raad van Toezicht	N	Lewis, MC	1-4-2018		1,572	-	-

De Raad van Toezicht wordt niet bekostigd vanuit de Rijksmiddelen.

4.2 Vermelding gegevens van een ieder wie de bezoldiging de toepasselijke norm te boven gaat

In 2018 zijn geen functionarissen in dienst geweest waarvan het belastbaar jaarloon uitsteeg boven de vastgestelde voor de instelling van toepassing zijnde normbedragen.

4.3 Bezoldigingsklasse en -maximum

Complexiteitspunten gemiddelde totale baten	6
Complexiteitspunten gemiddeld aantal leerlingen	3
Complexiteitspunten gewogen aantal onderwijssoorten	4
Totaal aantal complexiteitspunten	<u>13</u>

Bezoldigingsklasse

E

Bezoldigingsmaximum bij klasse E	158,000
Bezoldigingsmaximum voorzitter RvT	15%
Bezoldigingsmaximum lid RvT	10%

C Overige gegevens

C1 Bestemming van het exploitatiesaldo stichting

De statuten bevatten geen voorschriften ten aanzien van de bestemming van het resultaat. De verdeling van het resultaat is als volgt:

	2018 EUR	2017 EUR
Resultaat voor mutatie reserves	386,280	2,792,697
Overige mutaties	1,575,823-	-
t.l.v. herwaarderingsreserve	63,440-	63,439-
t.g.v. bestemmingsreserves exploitatie	135,259	199,031
t.g.v. bestemmingsreserves personeel	1,785,740	2,360,198
t.l.v. bestemmingsreserve Pernis	-	27,500-
t.g.v. algemene private reserves	87,544	315,199
	<u>1,945,103</u>	<u>2,783,489</u>
t.g.v. private Statutaire reserve	<u>17,000</u>	<u>9,208</u>

Deze verdeling is reeds verwerkt in de jaarrekening.

C2 Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum die hier vermeld dienen te worden.

Voorzitter College van Bestuur: D. Middelkoop

Lid College van Bestuur: P. Monster

Voorzitter Raad van Toezicht: J.M. Molenkamp

Lid Raad van Toezicht: D. van der Ent

Lid Raad van Toezicht: L.J. van der Leer

Lid Raad van Toezicht: M.C. Lewis

Lid Raad van Toezicht: M.P.G. Rietbergen

Lid Raad van Toezicht: N. Groenewegen

Lid Raad van Toezicht: J. ter Maaten

Rotterdam, 26 juni 2019

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het college van bestuur en de raad van toezicht van Stichting voor Protestants-Christelijk Basis- en Orthopedagogisch Onderwijs te Rotterdam-Zuid

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2018

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2018 van Stichting voor Protestants-Christelijk Basis- en Orthopedagogisch Onderwijs te Rotterdam-Zuid te Rotterdam gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting voor Protestants-Christelijk Basis- en Orthopedagogisch Onderwijs te Rotterdam-Zuid op 31 december 2018 en van het resultaat over 2018 in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs;
- zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2018 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in paragraaf 2.3.1 Referentiekader van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2018.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2018;
- de staat van baten en lasten 2018; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2018 vallen.

Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting voor Protestants-Christelijk Basis- en Orthopedagogisch Onderwijs te Rotterdam-Zuid, zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

FTJ4AHWKXXS7-786008510-69

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Fascinatio Boulevard 350, 3065 WB Rotterdam, Postbus 8800, 3009 AV Rotterdam

T: 088 792 00 10, F: 088 792 95 33, www.pwc.nl

'PwC' is het merk waaronder PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287), PricewaterhouseCoopers Compliance Services B.V. (KvK 51414406), PricewaterhouseCoopers Pensions, Actuarial & Insurance Services B.V. (KvK 54226368), PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289) en andere vennootschappen handelen en diensten verlenen. Op deze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Op leveringen aan deze vennootschappen zijn algemene inkoopvoorwaarden van toepassing. Op www.pwc.nl treft u meer informatie over deze vennootschappen, waaronder deze algemene (inkoop)voorwaarden die ook zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Geen controlewerkzaamheden verricht ten aanzien van de anticumulatiebepaling van artikel 1.6a WNT en artikel 5 lid 1(j) Uitvoeringsregeling WNT

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2018 hebben wij geen controlewerkzaamheden verricht op gegevens in de WNT-verantwoording, of het ontbreken daarvan, op grond van de anticumulatiebepaling van artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1 onderdeel j Uitvoeringsregeling WNT. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en paragraaf 2.2.2 Bestuursverslag van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2018 is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Regeling jaarverslaggeving onderwijs, paragraaf 2.2.2 Bestuursverslag van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2018 en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het college van bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en de overige OCW wet- en regelgeving.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het college van bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het college van bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening, in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs. Het college van bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen.

In dit kader is het college van bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het college van bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het college van bestuur afwegen of de onderwijsinstelling in staat is om haar activiteiten in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsel moet het college van bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het college van bestuur het voornemen heeft om de onderwijsinstelling te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het college van bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderwijsinstelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de onderwijsinstelling.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht, dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Rotterdam, 26 juni 2019
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. J.F. Vermeulen RA

Bijlage bij de controleverklaring

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2018, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's:
 - dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude;
 - van het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, die van materieel belang zijn;
- het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de onderwijsinstelling;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het college van bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het college van bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Ook op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderwijsinstelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een instelling haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

D Bijlagen

D1 Gegevens over de rechtspersoon

Bestuursnummer 47595
 Naam instelling Stichting voor Protestants-Christelijk Basis- en
 KvK nummer Orthopedagogisch Onderwijs Rotterdam-Zuid
 41126540
 Adres Elzendaal 15
 Postadres Postbus 50529
 Postcode / Plaats 3007 JA Rotterdam
 Telefoon 010-4191300
 Fax 010-4197336
 E-mail pcbo@pcbordam.nl
 Internet-site www.pcbo.nl

Contactpersoon P. Monster
 Telefoon 010-4191300
 Fax 010-4197336
 E-mail p.monster@pcbordam.nl

Brin	Naam	Sector
02XM	AJ Schreuderschool	WEC
04UT	Het Open Venster	PO
05YM	Koppeling	PO
08VN	Het Waterschip	PO
09CV	Beatrix	PO
09TP	Wilhelminaschool	PO
09YO	Het Middelpunt	PO
10MY	Beatrixschool	PO
10QX	Zalmpaat	PO
10QX-02	Westpunt	PO
12GJ	Steven Stermerdingschool	PO
12PF	De Hoeksteen	PO
12WT	De Klaver	PO
13HY	Prins Willem-Alexanderschool	PO
13NA	Prinses Margrietschool	PO
13RP	Oranjeschool	PO
13YZ	Da Costaschool	PO
13YZ-01	De Nieuwe Haven	PO
14FC	Vreewijkschool	PO
14HU	Johan Bogermanschool	PO
14KK	De Parel	PO
14XB	Ds. O.G. Heldringschool	PO
16UW	Pniëlschool	PO
16WZ	De Akker	PO
16WZ-dep	Elout van Soeterwoudeschool	PO
16YB	De Sleutel	PO
16YU	Willem van Oranje	PO
16YU-dep	De Savornin Lohmanschool	PO
20KH	De Regenboog	WEC
04CR	Het Kleine Klavertje	Kinderopvang
06YC	Hummeloord	Kinderopvang
08RJ	Het Zonnehoekje	Kinderopvang
09PR	De Parel	Kinderopvang
13CO	De Kleine Elout	Kinderopvang
RP13	Jong Oranje	Kinderopvang
25AG	Dikkie Dik	Kinderopvang
AB40	Baloe	Kinderopvang
AB41	Eigenwijs	Kinderopvang
AB42	Peutereiland	Kinderopvang
AB43	Voorschool De Sleutel	Kinderopvang